

Innst. 364 S

(2016–2017)

Innstilling til Stortinget fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

Meld. St. 16 (2016–2017)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Kultur for kvalitet i høyere utdanning

Til Stortinget

Sammendrag

Regjeringen ønsker å fremme utviklingen av en kultur for kvalitet i høyere utdanning. Tiltakene i meldingen er ment å legge til rette for og støtte opp under institusjonenes arbeid med utdanningskvalitet. Universitetene og høyskolene skal utvikle systemer for å verdsette gode undervisere, fremme den akademiske karrieren deres og heve utdanningens status. Studieprogrammer skal vurderes av fagfeller i større grad enn i dag. Ikke minst skal det etableres en nasjonal konkurransearena der utdanningsmiljøene kan konkurrere om ressurser til å utvikle god undervisning.

Meldingen påpeker at de to kjernevirksomhetene ved universitetene og høyskolene – forskning og utdanning – er sidestilte. Det skal ikke være mer gjevt å være en fremragende forsker enn en fremragende underviser.

Et av hovedmålene med meldingen er at studentene får en utdanning som er relevant for arbeidslivet. Dette er kanskje viktigere enn noen gang i en tid med store omstillinger. Tusenvis av jobber har forsvunnet fra olje- og gasssektoren på kort tid. Det trengs arbeidstakere med ideer til hvordan nye verdier kan skapes i andre sektorer. Samtidig kan omtrent en tredjedel av de sysselsatte i Norge oppleve automatisering eller digitalisering av arbeidsoppgavene de har i dag. Ikke bare lavkompetanseyrker vil rammes. Alle yrker vil oppleve endringer.

Meldingen er derfor også en invitasjon til universitetene og høyskolene om å ta en lederrolle med tanke på å sikre studentenes evne til å omstille og fornye seg og til å bli innovative, attraktive og produktive arbeidstakere – også om 20 og 30 år. Meldingens svar er at studieprogrammene må baseres på forskning og utvikles i tett samarbeid med arbeidslivet og studentene selv. Men hvordan dette best kan gjøres i praksis, mener regjeringen universitetene og høyskolene har best forutsetninger for å finne gode løsninger på.

Regjeringen trekker opp flere mål med meldingen: Alle studenter skal møte krevende og engasjerende studier. De skal møtes som ansvarlige deltakere i egen læring og integreres godt i det sosiale og akademiske fellesskapet. Studieprogrammene skal ha tydelige læringsmål og god helhet og sammenheng. Alle studenter skal møte aktiviserende og varierte lærings- og vurderingsformer, der digitale muligheter utnyttes. Studieprogrammene skal utvikles i samarbeid med arbeidslivet. Alle studenter skal møte undervisere med god faglig og utdanningsfaglig kompetanse. Det er et mål at utdanning og undervisning skal verdsettes høyere i akademien.

Regjeringen har i meldingen fire hovedtilnærminger til hvordan en best ansporer universitetene og høyskolene og deres fagmiljøer til å forsterke kvalitetskulturen og drive kontinuerlig kvalitetsarbeid.

Regjeringen krever at universitetene og høyskolene utvikler meritteringssystemer for å stimulere til økt undervisningsinnsats og for å belønne viktig utviklingsarbeid. Merittering skal fremme utdanningskvalitet gjennom å gi de faglige ansatte uttelling for dokumenterte resultater. Undervisningskompetanse må tillegges mer vekt enn i dag, ikke bare ved ansettelse, men gjennom hele karrieren.

Regjeringen forventer at fagfellevurdering og kollegaveiledning av utdanning og undervisning blir benyttet i større grad enn i dag, og anser dette som

vesentlig for å styrke en kultur for kvalitet. Dette er universitetenes og høyskolenes ansvar, men regjeringen vil stimulere til økt bruk av fagfellevurdering på tvers av institusjoner.

Regjeringen vil bygge ut en nasjonal konkurransearena for utdanningskvalitet med en sammensatt portefølje av virkemidler. Hensikten er å stimulere til kunnskap, kompetanse og innovativt arbeid i utdanningene. I dag ligger utdanningsinsentivene i finansieringsmodellen hovedsakelig på systemnivå. Insentivene for forskning er i mye større grad kanalisert til forskere og forskningsgrupper gjennom prosjektbevilgninger basert på fagfellevurderinger. Slike insentiver har hatt mye å si for kvalitetsutvikling i forskning. Regjeringen vil derfor ta i bruk lignende virkemidler for utdanning.

Kunnskapsdepartementet vil opprette en kvalitetsportal hvor indikatorer og relevante kunnskapskilder samles på ett sted. Dette vil gjøre det enklere å finne informasjon om aktiviteter og resultater på studieprogramnivå ved universitetene og høyskolene. Åpen og tilgjengelig kunnskap om utdanningskvaliteten bidrar til kvalitetsutvikling og tillit til utdanningssystemet og er vesentlig for å få mer forskning på hva som virker i høyere utdanning. Det gir også søkere til høyere utdanning bedre mulighet til å orientere seg om ulike studietilbud.

Meldingens oppsummering av de enkelte kapitlene

En god studietid (kapittel 2)

For at studentene skal lykkes med studiene, må de trives, ha gode levekår og et godt og inkluderende læringsmiljø. Ved å legge til rette for at studentene tar informerte utdanningsvalg, rekrutteres motiverte og kvalifiserte studenter. For å få gode overganger i utdanningsløpet må universitetene og høyskolene formidle hva som forventes og kreves i høyere utdanning, og delta i diskusjonen om innholdet i videregående opplæring. Regjeringen forventer derfor at universitetene og høyskolene legger til rette for at en mangfoldig studentpopulasjon skal lykkes i sine studier. Det må være en god dialog og tydelig forventningsavklaring mellom videregående opplæring, fagskoler, universiteter og høyskoler for å sikre gode utdanningsvalg og overganger mellom utdanningsnivåene. Institusjonene forventes å fortsette arbeidet med å redusere uønsket frafall og for å bedre gjennomføringen. For å forebygge ensomhet og psykiske problemer må det være en god dialog mellom vertskommuner, universiteter og høyskoler og student-samskipnader

Regjeringen vil derfor gi universitetene og høyskolene mulighet til å fastsette spesielle opptakskrav for enkeltutdanninger, krav utover generell studiekompetanse og eventuelt andre regionale krav. Re-

gjeringen vil legge til rette for at alle kan ta gode utdanningsvalg gjennom lett tilgjengelig informasjon om studietilbudene og om fremtidige kompetansebehov. Videre vil regjeringen følge opp og sikre at alle institusjoner utvikler langsiktige og strategiske planer for en fremtidsrettet campus.

Regjeringen vil vurdere hvordan støtteordningene gjennom Statens lånekasse for utdanning kan innrettes for å stimulere til progresjon og fullføring av grader. Det skal også vurderes hvordan ordningene i størst mulig grad kan svare på de fremtidige behov som endringer i studentpopulasjonen og arbeidsmarkedet vil medføre.

Utdanning som gir god læring (kapittel 3)

Studieprogrammene må ha helhet og sammenheng. Integrering av praksis, internasjonalisering og samarbeid med arbeidslivet og samfunnslivet må tilpasses det enkelte studieprogram. Studentene må få undervisning, tilbakemeldinger og vurderinger som aktiviserer og engasjerer, som er forskningsbasert, og som tydelig samsvarer med det fastsatte læringsutbyttet. De mest talentfulle og motiverte studentene må få særskilte tilbud slik at de kan utvikle sitt potensial.

Regjeringen forventer derfor at styrene ved universitetene og høyskolene legger vekt på å utvikle utdanninger først og fremst der de har en tilstrekkelig forskningsbase. Videre må fagmiljøene lage velfungerende og forpliktende beskrivelser av hvilke kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse studentene skal oppnå etter fullført utdanning. Det forventes at alle studieprogrammer på bachelor- og masternivå gir studentene innsikt i hvordan ny kunnskap utvikles og valideres i de ulike fagene som inngår i studieprogrammet, og hva som kjennetegner anerkjent akademisk og vitenskapelig praksis i de relevante fagdisiplinene.

Regjeringen forventer at universitetene og høyskolene har god samhandling med samfunns- og arbeidsliv både på studieprogram- og institusjonsnivå. Studieprogrammene og beskrivelsene av læringsutbytte må utformes i samarbeid med arbeidslivet. Det forventes at lærings- og vurderingsformene som benyttes, understøtter dybdelæring og er egnet for at studentene skal oppnå det fastsatte læringsutbyttet. Det skal være vesentlig mer forskning på egen utdanning og mer samarbeid og deling av læringsressurser på tvers av universiteter og høyskoler. Institusjonene må løfte utvikling av digitale løsninger til strategisk nivå og definere mål og tiltak knyttet til digitalisering av læringsprosesser. Endelig forventes institusjonene å ha ambisiøse mål for studentutveksling i studieprogrammene, og følge opp disse ambisjonene i praksis.

Regjeringen vil derfor at institusjonene skal gjennomgå studieprogrammene for å sikre god sam-

menheng mellom læringsutbyttebeskrivelser og undervisnings- og læringsaktiviteter, internasjonaliseringstilbud og vurderingsformer. Det vil bli stilt krav om sensorveiledning til alle eksamener. Regjeringen vil også stimulere til utvikling av tilbud for de mest talentfulle og motiverte studentene, herunder bruk av forskerlinjer i flere studier.

Verdsetting av utdanningsfaglig kompetanse (kapittel 4)

Det å gi god utdanning skal gi anerkjennelse og styrke karrieren for de faglig ansatte. Universitetene og høyskolene må utvikle systemer som bidrar til at gode undervisere blir verdsatt. De må styrke kvalitetskulturen og det faglige fellesskapet om utdanning. Pedagogisk kompetanse og undervisningserfaring skal i større grad vektlegges ved ansettelse og opprykk. Regjeringen forventer en god og effektiv utvikling og utnyttelse av personalets samlede kompetanse.

Regjeringen vil revidere forskriften om ansettelse og opprykk i kombinerte undervisnings- og forskerstillinger. Det skal stilles krav om pedagogisk basiskompetanse og undervisningserfaring ved ansettelse i alle faglige stillinger, og suksessivt høyere krav til undervisningskompetanse for stillinger som professor og dosent enn for stillinger på lavere nivå. Det vil bli stilt krav om at institusjonene sørger for at nyansatte som ikke har oppnådd nødvendig pedagogisk basiskompetanse gjennom utdanning og arbeidserfaring, ansettes på betingelse av at de skaffer seg slik kompetanse i løpet av ett år. Regjeringen vil videre stille krav om at alle universiteter og høyskoler, alene eller sammen med andre, i løpet av to år skal ha etablert meritteringssystemer som bidrar til at arbeidet med å utvikle god undervisning blir verdsatt og stimulert.

Regjeringen vil i samarbeid med institusjonene og organisasjonene vurdere å ta i bruk en stilling som «praksisprofessor». Regjeringen vil for øvrig arbeide videre med sammenligning av stillingsstruktur og karrieremuligheter med andre lands systemer og se på behov for endringer i det norske systemet.

Utdanningskvalitet krever fagfellesskap og ledelse (kapittel 5)

Å utvikle gode utdanninger er et ansvar for fagfellesskapet og ledelsen. Det krever godt samarbeid i fagmiljøene og evne og vilje til å prioritere utdanningskvalitet på alle nivåer.

Regjeringen forventer at styret og ledelsen på alle nivåer ved universitetene og høyskolene har høye ambisjoner for utdanningsvirksomheten og prioriterer utdanningskvalitet i ressursfordeling, strategier og kommunikasjon. Fagmiljøene må utvikle utdanningene i fellesskap, og fagfellevurdering og

kollegaveiledning må bli en naturlig del av kvalitetsarbeidet ved institusjonene. Regjeringen forventer også studieprogramledelse med tydelig mandat og tilstrekkelig strategisk handlingsrom til å sørge for helhet og sammenheng i studieprogrammene. Regjeringen vil derfor stimulere til økt bruk av fagfellevurdering på tvers av institusjoner. Kvalitet og kvalitetskultur utvikles og stimuleres både gjennom samarbeid og gjennom konkurranse. Regjeringen vil også utvikle en nasjonal konkurransearena for utdanningskvalitet for å stimulere til kunnskap, kompetanse og innovativt arbeid i utdanningene.

Styring for utdanningskvalitet (kapittel 6)

Reformene de siste tiårene har bidratt til større selvstendighet for universitetene og høyskolene, og regjeringen ønsker at denne utviklingen skal fortsette. Universitetene og høyskolene må samlet sett dekke samfunnets behov for kompetanse både i et kortsiktig og i et langsiktig perspektiv. Autonomi innebærer institusjonelt ansvar for kvalitet i utdanningen. Institusjonenes arbeid med kvalitet må involvere de faglig ansatte og studentene. Men i institusjonenes faglige autonomi fjerner ikke det politiske ansvaret for styring av universitetene og høyskolene. Forskning, evaluering og god dokumentasjon er nødvendig for å sikre god effekt av innsatsen og åpenhet om resultatene.

Regjeringen forventer at den faglige virksomheten og studietilbudet holder tilstrekkelig faglig nivå, og at styrene sørger for konsolidering av fagmiljøer der det er nødvendig. Universitetene og høyskolene må samlet bruke de mulighetene den nye institusjonsstrukturen gir til koordinering og samarbeid om utdanningstilbud. Det forventes at institusjonene gjør informasjon om sine studieprogrammer tilgjengelig for å øke åpenheten. Videre forventes det at universitetene og høyskolene har en vesentlig høyere investering i forskning på og utvikling av egen utdanning og undervisningspraksis.

Regjeringen vil på denne bakgrunnen bruke utviklingsavtaler for å bidra til bedre arbeidsdeling i universitets- og høyskolesektoren, og for å understøtte nødvendige strategiske tiltak ved den enkelte institusjon.

Bruken av rammeplaner skal reduseres over tid, og utviklingen av læringsutbyttet skal i større grad overlates til et samarbeid mellom utdanningene og arbeidslivet. Regjeringen vil legge til rette for dialog og gode prosesser for å styrke samarbeidet om det samlede nasjonale utdanningstilbudet. Kunnskapsgrunnlaget for kvalitetsarbeid skal styrkes, blant annet gjennom forskning på undervisning og læring i høyere utdanning. Det skal utvikles en portal for høyere utdanning med indikatorer på studieprogramnivå med data fra flere ulike kilder.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Regjeringen understreker i meldingen at kvaliteten på utdanningene først og fremst er utdanningsinstitusjonenes eget ansvar. Det forutsettes at institusjonene prioriterer kvalitetsfremmende aktiviteter innenfor eksisterende budsjetttrammer.

Økt kvalitet i høyere utdanning er viktig for norsk økonomi. Men det vil være vanskelig å måle den direkte sammenhengen mellom tiltakene i meldingen og samfunnseffektene. Regjeringen legger imidlertid vekt på å evaluere tiltak som innføres, særlig forslaget om en nasjonal konkurransearena for kvalitet i høyere utdanning.

Regjeringen vil koordinere både nye og eksisterende virkemidler i en slik samlet konkurransearena. Det vil si at de virkemidlene som alt er etablert – og som fungerer godt i SIU, Norgesuniversitetet, NOKUT og Norges forskningsråd – vil bli sett i sammenheng med hverandre og med de nye støtteformene som etableres.

Regjeringen har en tydelig ambisjon om at finansieringen av høyere utdanning på sikt i større grad skal baseres på konkurranse. Oppbyggingen av en bred konkurransebasert arena vil skje gradvis.

Forslaget om å utvikle en portal med indikatorer på studieprogramnivå, hvor relevante kunnskapskilder og indikatorer samles på ett sted, vil kreve sammenstilling av data fra ulike systemer og noe innsamling av nye data. På sikt vil en portal bidra til å effektivisere innrapportering og analyse av data for sektoren. Forvaltningen av en slik portal vil kreve oppstarts- og driftsmidler.

Gjeldende utdanningsstøtteordning stimulerer til gjennomføring ved at lån blir omgjort til stipend etter hvert som studenten avlegger studiepoeng. Regjeringen vil vurdere om konverteringsordningen kan innrettes på en måte som i større grad enn i dag fremmer gjennomstrømming. Som eksempel nevnes insentiver til å fullføre hele bachelor- og/eller mastergrader, tilsvarende de endringene som er gjort gjennom finansieringssystemet. Det skal også vurderes hvordan ordningene kan svare på fremtidige behov som følge av endringer i studentpopulasjonen og arbeidsmarkedet.

Meldingen varsler at regjeringen vil revidere forskriften om ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskningsstillinger slik at det stilles krav om pedagogisk basiskompetanse og undervisningserfaring ved ansettelse, og da suksessivt høyere krav etter stillingsnivå.

Forslaget om å stille krav om at alle universiteter og høyskoler etablerer et meritteringssystem for utdanning, forventes gjennomført i løpet av to år gjennom styringsdialogen med institusjonene.

Det foreslås i meldingen at universitetene og høyskolene skal få mulighet til å sette spesielle opp-

takskrav for enkeltutdanninger selv, samt utvikle samordnet mastergradsopptak. Dette vil innebære en tilleggsbelastning for driften av Samordna opptak sentralt, i form av merarbeid med koding og informasjon. Tilleggsbelastningen (anslått til 1 mill. kroner) tas innenfor departementets budsjetttramme. Eventuelle merkostnader for universitetene og høyskolene tas innenfor institusjonenes egne rammer.

Meldingen varsler at det skal gjennomføres utredninger og evalueringer på aktuelle områder. Kunnskapsgrunnlaget for kvalitetsutvikling skal styrkes, blant annet gjennom forskning på undervisning og læring i høyere utdanning. Dette vil også være en måte for departementet å vurdere effekten av flere av tiltakene som er lansert.

Økt bruk av gjensidig fagfellevurdering og kollegaveiledning forutsetter at universitetene og høyskolene prioriterer ressurser til dette. Dette vil bli fulgt opp i styringsdialogen med universitetene og høyskolene.

Regjeringen vil i de årlige budsjettforslagene komme tilbake til forslag om konkretisering og iverksetting av tiltakene med budsjettmessige konsekvenser. Regjeringen vil også følge opp meldingen i forbindelse med rulleringen av langtidsplanen for forskning og høyere utdanning i 2018.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Christian Tynning Bjørnø, lederen Trond Giske, Martin Henriksen, Tone Merete Sønsterud og Marianne Aasen, fra Høyre, Henrik Asheim, Norunn Tveiten Benestad, Kent Gudmundsen og Kristin Vinje, fra Fremskrittspartiet, Lill Harriet Sandaune og Bente Thorsen, fra Kristelig Folkeparti, Anders Tyvand, fra Senterpartiet, Anne Tingelstad Wøien, fra Venstre, Iselin Nybø, og fra Sosialistisk Venstreparti, Audun Lysbakken, viser til meldingen.

Komiteen er av den oppfatning at universitetene og høyskolene (UH-sektoren) har en svært sentral rolle i samfunnet, og at de oppgavene som disse institusjonene har, vil bli stadig viktigere. Vitenskap, kunnskap og kompetanse er avgjørende for hvor godt vi klarer å løse samfunnsutfordringene våre. Dessuten bygger næringslivet sin evne til suksess i stadig større grad på evnen til å ta i bruk ny kunnskap, gjennom innovasjon og økt kompetanse i arbeidsstokken. Det vil bli stilt stadig større krav til kvaliteten på både forskningsresultatene og kandidatene.

Komiteen anser de to kjerneoppgavene – utdanning og forskning – som likestilte samfunnsopdrag for institusjonene.

Komiteen mener at universitetenes og høyskolenes rolle som utdannings- og dannelsesinstitusjoner er en viktig forutsetning for å ivareta og videreutvikle et velfungerende demokrati som kan møte framtidens kompetansebehov i samfunn og arbeidsliv, samt gi den enkelte innsikt, modning og refleksjon. Derfor er det viktig å sikre et utdanningssystem der alle skal ha lik rett til utdanning, og institusjonene og studentene må gis rammebetingelser som gjør det mulig å oppnå høy utdanningskvalitet.

Komiteen mener det er mye bra i universitets- og høyskolesektoren, men ser at det er behov for å styrke kvaliteten i undervisningen og også redusere variasjonen i kvalitet, slik at studentene skal møte sterkere fagmiljøer, helhetlige studieprogrammer og bedre oppfølging.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, understreker at større og mer robuste fagmiljøer gir bedre forutsetninger for å tilby studentene den forskningsnære undervisningen av høy kvalitet de bør få ved våre institusjoner.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, ser denne stortingsmeldingen om kvalitet i høyere utdanning som en viktig del av regjeringens langsiktige satsing på kvalitet i alle ledd i utdanningskjeden og mener at meldingen gir klare føringer for kvalitetsutvikling i høyere utdanning.

Dette flertallet påpeker at den forrige store kvalitetsreformen for høyere utdanning i 2003, som ble gjennomført av regjeringen Bondevik II, blant annet hadde som mål å styrke kvaliteten på utdanningen slik at flere studenter skulle lykkes i å gjennomføre studiene. De siste tallene fra SSB viser at flere unge fullfører høyere grad, enn før reformen. 30 pst. av nye studenter som startet høyere utdanning før fylte 25 år i 2007, fullførte høyere grad i løpet av åtte år. Tilsvarende tall for dem som startet 10 år tidligere, var 17 pst. Likevel er både svak gjennomføring og stort frafall fortsatt en vesentlig utfordring. Vel 15 år etter den forrige reformen er det etter dette flertallets syn på tide med en ny kvalitetsreform hvor kvaliteten på undervisningen står i sentrum.

Dette flertallet vil for øvrig vise til Dokument 8:59 S (2012–2013), hvor forslagsstillerne fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre fremmet forslag om en stortingsmelding om kvalitet i høyere utdanning. Dette viser at initiativet

til en slik stortingsmelding har ligget hos de fire samarbeidspartiene.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at regjeringen har lagt frem en rekke meldinger og strategier med mål om å heve kvaliteten i hele utdanningssektoren: i barnehager, skoler, fagskoler, på universiteter og høyskoler, samt i forskning. Disse medlemmer vil spesielt fremheve Meld. St. 7 (2014–2015) Langtidsplan for forskning og høyere utdanning og Meld. St. 18 (2014–2015) Konsentrasjon for kvalitet – en strukturreform for høyere utdanning, som begge hadde som mål å styrke kvaliteten innen høyere utdanning og forskning. Gjennom strukturreformen har regjeringen bidratt til at flere institusjoner har slått seg sammen slik at ressursene er samlet på færre, men sterkere fagmiljøer. Videre er kravene til å oppnå universitetsstatus og opprette master- og doktorgradsprogrammer blitt skjerpet. Disse medlemmer viser også til Meld. St. 9 (2016–2017) Fagfolk for fremtiden, hvor regjeringen la frem nær 50 tiltak for å styrke fagskolene som utdanningsvei.

Disse medlemmer registrerer at flere evalueringer av Kvalitetsreformen fra 2003 viser at vi fremdeles har utfordringer med studiekvaliteten og for lav gjennomstrømming. Riksrevisjonens rapport Dokument 3:8 (2014–2015) henviser til perioden mellom 2011 og 2013, altså før Høyre- og Fremskrittsparti-regjeringen tiltrådte. Regjeringen har fra første dag prioritert høyere utdanning og forskning, og denne meldingen er et ledd i regjeringens kontinuerlige og langsiktige arbeid med å heve kvaliteten i høyere utdanning.

Disse medlemmer viser til at regjeringen stimulerer universitets- og høyskolesektoren og deres fagmiljøer til å forsterke kvalitetskulturen langs flere dimensjoner. Det vil bli krevet at institusjonene utvikler meritteringssystemer som skal fremme utdanningskvalitet ved å gi faglig ansatte muligheter for utvikling av utdanningene og uttelling for dokumenterte resultater. Disse medlemmer viser til at regjeringen forventer mer bruk av fagfelleevaluering i undervisningen og vil bygge ut en nasjonal konkurransearena for utdanningskvalitet for å stimulere til kompetanseheving og innovasjon i undervisningen. Videre vil Kunnskapsdepartementet opprette en kvalitetsportal der kunnskap om utdanningskvalitet gjøres tilgjengelig slik at vi kan få mer åpenhet om resultater og kvalitet i høyere utdanning.

Disse medlemmer mener at denne tilnærmingen vil bidra til gode vilkår for å løfte kvaliteten i høyere utdanning, men vil samtidig understreke at det er institusjonene selv som har hovedansvaret for å heve kvaliteten.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre mener at stortingsmeldingen gir et godt utgangspunkt for et slikt arbeid, men at det på flere områder er behov for større ambisjoner. Framtidas forskere formes av dagens undervisning. Studenter som får god veiledning og konkrete tilbakemeldinger gjennom hele studiet, blir raskere ressurser i kunnskapsmiljøer. Digitalisering av utdanningen er en av nøklene til dette. Studentene må også få kunnskap om entreprenørskap og innovasjon i studieløpet og sikres bedre muligheter for internasjonal utveksling. Disse medlemmer mener at undervisningskvalitet i høyere utdanning må løftes fram og styrkes, og at det må lønne seg å være en god underviser i akademia.

Komiteens medlem fra Venstre påpeker viktigheten av at høyere utdanningsinstitusjoner samarbeider og finner løsninger for gode studietilbud med arbeidslivet, men understreker at utdanning primært verken eksisterer for å tilfredsstille næringslivets skiftende behov for kompetanse eller for å forme elever og studenter inn i et bestemt samfunnssyn. Venstres utgangspunkt er å sikre utdanning av høy kvalitet for å gi alle en mulighet til å dyrke frem det de er best til, og til å få ferdigheter som kan utvikles i møte med ny kunnskap. Slik sikrer vi også samfunnets interesser.

Komiteen viser til at det i NOKUTs studiebarometer kommer frem at studentene generelt sett er fornøyde med utdanningen, men etterlyser oppfølging, flere individuelle tilbakemeldinger fra faglærere og en større plass i fagmiljøet når det kommer til innvirkning på egen studiehverdag.

Komiteen mener at hovedutfordringen for UH-sektoren er å heve kvaliteten på undervisningen. Det må settes inn et krafttak for å nå ambisjonene fra kvalitetsreformen om økt læringsutbytte og bedre tilpasning til arbeidslivet for å nå målet om lavere frafall. Komiteen mener studiets organisering, studentoppfølging og kompetansen til dem som underviser, er sentrale deler av utdanningskvaliteten som det trengs å gjøres noe med. Involvering i forskningsaktivitetene ved institusjonen, tilpassede vurderingsformer og godt organiserte og gjennomtenkte studieprogrammer er også avgjørende.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, mener at økt kunnskap om årsaker til frafall vil sammen med gode utdanningstilbud kunne føre til at flere studenter fullfører utdanningen sin – helst på normert tid. Flertallet vil presisere at det viktigste er at studen-

tene fullfører, selv om de fordeler utdanningen over et større tidsrom eller bruker lengre enn normert tid.

Flertallet mener det må jobbes mer målrettet med studentrekruttering, forbedrede opptaksmåter og studieorganisering, og legges større vekt på studentenes mulighet til å lykkes i utdanning og arbeidsliv når studiene planlegges og organiseres. Flertallet mener videre at alle studenter skal møte en riktig tilpasset studiebelastning og møte tettere oppfølging og veiledning.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det trengs bedre dokumentasjon og forskning på årsaker til ulike typer frafall, og at Kunnskapsdepartementet bør koordinere dette på nasjonalt nivå.

Disse medlemmer har forventninger om at utviklingen av god studiekvalitet skal være en del av et kontinuerlig arbeid ved alle institusjonene. Det bør forventes like stor innsats knyttet til det å fremme kvalitet innen utdanning som innen forskning, noe denne regjeringen ikke har prioritert. Disse medlemmer mener studiekvalitet handler om det faglige utbyttet en student tilegner seg i løpet av et studium, og prosessen som leder frem til dette læringsutbyttet. Selv om studiekvaliteten først og fremst er institusjonens ansvar, har myndighetene et klart ansvar i å sikre gode rammer og tettere oppfølging av kvaliteten på studietilbudene i UH-sektoren. Alle institusjoner skal ha et velfungerende kvalitetssikringssystem for å avdekke sviktende kvalitet i utdanningene. Disse medlemmer vil understreke institusjonenes eget ansvar for å utvikle en kvalitetskultur, men også at det trengs klare politiske føringer på dette arbeidet.

Disse medlemmer mener regjeringen ikke har prioritert tilstrekkelige tiltak for å bedre utdanningskvalitet i høyere utdanning, til tross for at ulike rapporter i denne regjeringsperioden har vist at norske universiteter og høyskoler har stort frafall og lav gjennomføring, og at studentene er kritiske til den oppfølgingen de får i sin studiehverdag.

Disse medlemmer viser til at kvalitetsreformen skulle bedre studiekvaliteten og øke gjennomstrømmingen. Reformen fra 2003 inneholdt mange riktige grep, men disse medlemmer konstaterer at tiltakene hadde begrenset effekt på gjennomføring. Riksrevisjonen skriver i pressemeldingen om sin rapport om gjennomføringen av høyere utdanning, Dokument 3:8 (2014–2015):

«Ti år med reformtiltak som skulle redusere frafall og gi raskere gjennomføring i høyere utdanning, har ikke gitt ønsket resultat: Situasjonen er omtrent som før reformen, og Norge er blant OECD-landene med svakest gjennomføring av studier.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, peker på at adgangen til høyere utdanning skal være reell og lik for alle, og studentene må sikres et utdanningstilbud som holder et høyt kvalitativt nivå over hele landet. Flertallet viser til strukturreformen, Meld. St. 18 (2014–2015), der målet er å sikre reell og lik adgang til høyere utdanning for alle og at studentene må sikres et utdanningstilbud som holder et høyt kvalitativt nivå over hele landet.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener tilgjengelighet og mangfold må ivaretas også gjennom å utvikle desentraliserte utdanningsløp slik at alle er sikret utdanning og videreutdanning uavhengig av hvor i landet studentene bor.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener regjeringens ambisjon om at finansieringen av høyere utdanning i større grad skal baseres på konkurranse, vil svekke samarbeidet mellom studenter, forskere, fagmiljøer og institusjoner, samt svekke de ansattes arbeidsvilkår i form av mindre forutsigbarhet og økt midlertidighet. Store nasjonale utdanninger, som lærer- og sykepleierutdanningene, må sikres god kvalitet uavhengig av hvor i landet utdanningen gis. Kvalitet forutsetter stabile og solide grunnbevilgninger i hele sektoren.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener prinsipielt at tellekantsystemet for forskning i sin nåværende form bør avvikles. Finansieringssystemet for universitets- og høyskolesektoren må ta høyde for ulikheter i institusjonelle forutsetninger, fagsammenstillinger og oppgaver.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at finansieringssystemet for UH-sektoren har stor innvirkning på studiekvaliteten som institusjonene kan tilby. Dette medlem viser til at Senterpartiet en rekke ganger har advart mot regjeringens forslag til endring av finansieringssystemet. Særlig er Senterpartiet kritisk til at systemet sementerer de historiske skjevheter mellom institusjonene, ved at resultatkomponenten vektet sterkere, og at antall fullførte grader skal gi bedre uttelling enn antall studiepoeng. Det fører til at institusjoner som tilbyr årsstudier, etter- og videreutdanning, blir nødt til å satse mer på gradsgivende studier på bekostning av andre viktige studier. Senterpartiet mener dette vil kunne medføre et ytterligere press på viktige profesjonsut-

danninger, og på mindre studiesteder, og gjøre det vanskelig for institusjonene å løse sitt samfunnsoppdrag.

Dette medlem viser til at Senterpartiet i partiets forslag til alternativt statsbudsjett for 2017 derfor foreslo tre viktige grep: øke basisfinansieringer med 50 mill. kroner til alle universiteter og høyskoler, øke bevilgningen til Nord universitet, Universitetet i Agder og Universitetet i Stavanger med 50 mill. kroner, samt reversere innføringen av indikator for bidrags- og oppdragsfinansiert aktivitet (BOA). Dette medlem mener institusjonene må gis økt handlingsrom og tillit, og viser videre til forslaget i alternativt statsbudsjett om å overføre 300 mill. kroner fra oppdragsforskning tilbake til basisfinansiering.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil understreke viktigheten av å sikre gratis, offentlig eide og drevne institusjoner, og at private tilbydere opererer innenfor rammen av et lovverk som sikrer kvalitet og umuliggjør utbyttemisbruk. Grunnbevilgningene må økes, og dette medlem er kritisk til tiltakene i meldingen som bidrar til økt konkurranse om ressursene. Dette truer den akademiske friheten, kan undergrave gratisprinsippet og føre til økt sentralisering. Dette medlem vil vise til Sosialistisk Venstrepartis alternative statsbudsjett, der opptrappingen av 11 måneders studiestøtte fullføres og inkluderer folkehøgskolene, studiestøtten heves til 1,3 ganger grunnbeløpet av folketrygden, som starten på en opptrapping til minimum 1,5 G. Grunnbeløpet ble foreslått styrket med 160 mill. kroner for å øke studiekvaliteten og studentoppfølgingen og 300 mill. kroner ble foreslått overført fra oppdragsforskning tilbake til basisfinansiering. Sosialistisk Venstreparti foreslo også bevilgninger til 3 200 nye studentboliger.

En god studietid (kapittel 2)

Komiteen viser til at veksten i antall studenter som har pågått siden 70-tallet, har økt ytterligere de siste ti årene. Dette er en ønsket utvikling, og det er bra at høyere utdanning er blitt tilgjengelig for flere, samtidig som både privat og offentlig sektor får kompetent arbeidskraft. Tross dette mangler Norge fagutdannede på høyskole- og universitetsnivå, yrker som for eksempel sykepleiere, lærere, barnehagepedagoger, ingeniører og andre. Noe av årsaken til dette er svak søkning til enkelte fag og høyt frafall fra en del universitets- og høyskolestudier. Gode utdanningsvalg av den enkelte, forbedring av opptak til høyere utdanning, bedre undervisningskvalitet, universell utforming av lærestedene og god studentveiledning vil kunne gi mindre frafall og føre til at flere fullfører studiene de har valgt.

Komiteen mener en god studietid, der studentene opplever et godt og inkluderende læringsmiljø samtidig som de har gode levekår, er en viktig forutsetning for at de skal lykkes med sine studier.

Komiteen viser til at regjeringen har klare forventninger til institusjonene om å legge til rette for en mangfoldig studentpopulasjon samtidig som de sørger for god dialog mellom egen institusjon og videregående opplæring, fagskoler og overgangsmuligheter mellom ulike utdanningsnivåer.

Komiteen vil understreke at institusjonene har et selvstendig ansvar for å redusere frafallet. Det forventes at de samarbeider aktivt med lokale myndigheter og studentsamskipnader om å forebygge ensomhet og psykiske problemer hos studentene.

Komiteen vil peke på at overgangen til det å være student kan være krevende, både faglig og sosialt. For mange studenter vet for lite om hva studiet krever av arbeidsinnsats og faglig nivå, samt hvilke muligheter det gir i arbeidslivet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, vil at studentene skal kunne ta opplyste valg om utdannings- og studieretningene. Da trengs en bedre rådgivningstjeneste i skoleverk og voksenopplæring og gode informasjons- og rekrutteringskampanjer. Flertallet savner både konkrete tiltak og en tettere kobling til karriereveiledning og rådgivningstjenesten generelt i utdanningssystemet. Dårlige forkunnskaper eller feil forventninger til studiet kan føre til at flere slutter underveis, og mange studenter har for liten kunnskap om studiet de starter på. Karriereveiledningen må styrkes, og potensielle studenter må få god veiledning og oppdatert informasjon om studiets innhold, krav og jobbmuligheter. Universiteter og høyskoler må presentere seg på en måte som viser dette, og gjennom forsøk med tilpassede opptaksordninger legge vekt på å skaffe de riktige studentene.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at regjeringen oppnevnte det såkalte karriereveiledningsutvalget i mars 2015. Utvalget fikk i oppgave å utrede et helhetlig system for karriereveiledning, og utvalget leverte sine anbefalinger i NOU 2016:7 Norge i omstilling – karriereveiledning for individ og samfunn til kunnskapsministeren 25. april 2016. Deretter ble rapporten sendt på høring til november 2016. Disse medlemmer viser til at Kunnskapsdepartementet nå arbeider med oppfølgingen av denne rapporten. Disse medlemmer viser til at regjeringen i februar 2017 signerte Nasjonal kompetansepolitisk stra-

tegi i samarbeid med partene i arbeidslivet, hvor karriereveiledning og rådgivning er et sentralt tema.

Opptakskrav

Komiteen viser til regjeringens forslag om at institusjonene selv kan fastsette bestemte opptakskrav til visse studier. For en del studenter er overgangen fra videregående skole til høyere utdanning mer krevende enn de er forberedt på, og noen under vurderer også det faglige grunnlaget som forventes på visse studier. Derfor kan det være riktig å ha bestemte faglige opptakskrav på noen studier.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil imidlertid advare mot en for omfattende bruk av slike opptakskrav.

Flertallet viser til at regjeringen selv presenterer to motforestillinger til forslaget om å gi universiteter og høyskoler større mulighet til å fastsette spesielle opptakskrav. Den ene er at administrasjonen av samordnet opptak vil bli mer krevende og mer kostbar, og den andre er at det vil bli vanskeligere for kandidatene å orientere seg om opptakskravene for å komme inn på ulike studier. Flertallet viser videre til at Pedagogstudentene i Utdanningsforbundet frykter at man kan skape A- og B-utdanninger innenfor for eksempel lærerutdanningen. Flertallet deler bekymringen og mener at dagens praksis med en godkjenning fra departementet ved ønske om spesielle opptakskrav gir nødvendig handlingsrom og fungerer godt, samtidig som ordningen gir en sikkerhet mot uhensiktsmessige opptakskrav.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre er positive til at institusjonene gis mulighet til å fastsette egne opptakskrav for enkeltutdanninger, slik at de studentene som tas opp ved spesielle studier, skal være godt forberedt til å mestre studiene. Disse medlemmer synes også det er positivt at regjeringen legger vekt på at institusjonene skal utvikle strategiske planer for hvordan en fremtidsrettet campus skal utformes.

Komiteens medlem fra Venstre mener primært at det er ønskelig med en gjennomgang av Samordna opptak for utdanning, ikke bare for å la utdanningsinstitusjonene få bestemme inntakskriterier og inntakskrav til studiene i større grad, men også for å fjerne tilleggs poeng for virksomhet som ikke er studierelatert.

Lærerutdanning

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig

Folkeparti og Venstre, viser til at regjeringen sammen med Venstre og Kristelig Folkeparti har opprettet en stipendordning for lærere som er ansatt i skolen, men som mangler pedagogisk utdanning, slik at de enklere skal kunne ta den utdanningen de trenger. Det er også opprettet et rekrutteringsstipend for fagarbeidere og andre med relevant utdanning som ønsker en yrkesfaglærerutdanning.

Videre viser flertallet til budsjettforliket om statsbudsjettet for 2017, hvor samarbeidspartiene ble enige om å bruke 134 mill. kroner årlig på en lærerstipendordning med ettergivelse av studielån for å rekruttere flere lærere. Innretningen på dette ble presentert i revidert nasjonalbudsjett for 2017. Denne ordningen innebærer at studenter som fullfører en femårig lærerutdanning, kan få slettet opptil 160 000 kroner, noe som tilsvarer rundt halvparten av studielånet. Ordningen skal gjelde dem som starter på studiet høsten 2017 eller senere. I tillegg til dette foreslår regjeringen en ordning som er spesielt rettet mot Finnmark og syv kommuner i Nord-Troms. Den ene ordningen er et strakstiltak for Finnmark og syv kommuner i Nord-Troms. På denne måten får kvalifiserte lærere som bor og jobber i regionen, ettergitt 20 000 kroner av studielånet for hvert år de arbeider i grunnskolen. Flertallet mener dette er viktige tiltak for å styrke rekrutteringen til læreryrket.

For øvrig viser flertallet til sine merknader i Innst. 182 S (2016–2017).

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til strategien Lærerløftet, som har som mål å skape en skole hvor elevene lærer mer. Faglig sterke lærere er en nøkkel til dette. Siden regjeringsskiftet i oktober 2013 har følgende endringer blitt gjennomført:

- En ny femårig masterutdanning for grunnskolelærere innføres fra høsten 2017.
- Inntakskravet til lærerutdanningen er skjerpet, nå kreves karakteren 4 i matematikk.
- Satsingen på videreutdanning av lærere er tredoblet.
- Det er etablert nye karriereveier i skolen ved å prøve ut en lærerspesialistordning med om lag 200 lærerspesialister. Fra høsten 2017 øker antallet lærerspesialister til 300.
- Det er innført kompetansekrav i grunnskolen for å undervise i norsk, engelsk og matematikk, slik at alle lærere fra 1. trinn skal ha fordypning i basisfagene de underviser i.

Sammen skal dette bidra til å styrke læreryrkets status og sikre rekrutteringen til læreryrket i årene fremover.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, er kritiske til at omleggingen til et femårig studium ikke vurderer verdien av praksis høyere, men kun utvider praksisandelen fra 100 til 110 dager. Dette skjer til tross for at mange nyutdannede studenter opplever et «praksissjokk» når de kommer ut i skolen, og at mange slutter som lærere etter kort tid.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti reagerer på at meldingen i liten grad omtaler lærerutdanningene. Dette til tross for at den pågående omleggingen, både til femårig masterutdanning og av forskrift om ny rammeplan for lærerutdanningene, innebærer store endringer i innretning og omfang. Disse medlemmer synes det er oppsiktsvekkende at regjeringen velger å gjennomføre dette på forskriftsnivå, uten en forutgående behandling i Stortinget med anledning til å behandle dette helhetlig. Førrige gang lærerutdanningene var gjennom en større endring, ble dette behandlet i Stortinget (Innst. S. nr. 185 (2008–2009)), som seg hør og bør. En slik framgangsmåte burde vært fulgt når det innføres masterutdanning i lærerutdanningen også.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at norsk skole mangler kvalifiserte lærere, og at antallet ufaglærte «lærere» øker under den blå-blå regjeringen. At søkertallene til grunnskolelærerutdanningen 1–7 og 5–10 denne våren går ned med henholdsvis 3,6 pst. og 5,5 pst., er bekymringsfullt. Regjeringens opptakskrav om minimum karakteren 4 fra videregående skole medførte dessuten at 550 studieplasser ved lærerutdanningene dette studieåret har stått tomme. Det er kritikkverdige med tanke på de rekrutteringsutfordringene skolene står overfor. Ifølge Utdanningsforbundet har antallet undervisningstimer av personale uten godkjent lærerutdanning økt med 21,5 pst. fra 2015 til 2016. Det betyr at elevene undervises av ufaglærte «lærere» i 1,45 millioner timer. Tallene er basert på planlagt bruk av personale ved starten av skoleåret. Uplanlagt vikarbruk ved f.eks. sykefravær og permisjoner kommer i tillegg.

Disse medlemmer vil vise til Stortingets behandling av Dokument 8:5 S (2016–2017), der disse partier gjennom alternative forslag gikk inn for å fjerne firerkravet i matematikk og innføre mer egnede former for opptakskrav i samarbeid med utdanningssektoren. Disse medlemmer mener det bør stilles krav for opptak til lærerutdanningen, men det bør være fornuftige krav som støtter opp under målet om

å rekruttere flere kompetente og motiverte lærere til jobb i skolen. Krav om snittkarakter og gjennomføring av opptakssamtaler er eksempler på andre krav som bør vurderes. Disse medlemmer er kritisk til regjeringens forslag om at universitetene og høyskolene skal få mulighet til å sette spesielle opptakskrav selv, og frykter at dette vil føre til økt sentralisering og skape et A- og B-lag. De store og mest konkurransedyktige institusjonene vil lettere kunne rekruttere de antatt beste studentene. Disse medlemmer mener det er en styrke for kvaliteten på studietilbudet og utviklingen av høyere utdanning at studentmangfoldet ivaretar en stor bredde. Pedagogstudentene mener dessuten at spesielle opptakskrav som fastsettes av institusjonene selv, vil være svært negativt for den helhetlige og nasjonale rekrutteringen til læreryrket.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til partiets tidligere initiativ, sist ved behandlingen av Dokument 8:5 S (2016–2017), der partiet fremmet forslag om å endre kravet slik at kandidater med minimum 35 skolepoeng, karakteren 3 i norsk og karakteren 3 i fellesfaget matematikk fra videregående opplæring, kan innkalles til opptaksintervju og kvalifisere til opptak til lærerutdanningen.

Etter- og videreutdanning

Komiteen mener etter- og videreutdanning og kompetansepåfyll er en forutsetning for videre vekst og høy sysselsetting, i større grad enn før. Det er fordi det skjer banebrytende endringer i arbeidslivet, drevet frem av den digitale utviklingen. Dessuten vil det at vi får eldre i arbeidslivet, øke behovet for at arbeidstyrken utvikler ny kompetanse. Samfunnet er blitt mer spesialisert, behovet for lengre utdanning øker, og kunnskapsutviklingen går fort – spesielt kunnskapsdelingen og den teknologiske utviklingen. Hovedoppgaven til universiteter og høyskoler er fortsatt å få frem og formidle ny kunnskap, samt utdanne den voksne befolkning ut fra de behov som er i samfunnet. UH-institusjonene har også over tid fått en sterkere rolle i nasjonal og regional utvikling og et større ansvar for å bidra med forskningsbasert viten.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti etterlyser tiltak i meldingen på etter- og videreutdanning.

Disse medlemmer ser på universiteter og høyskoler som noen av samfunnets viktigste institusjoner og savner en tydeligere rolleavklaring på hva universiteter og høyskoler skal bidra med i denne sammenheng.

Disse medlemmer viser til at arbeidsledigheten i Norge er høy, og at mange unge står utenfor

arbeidslivet. I dag står over 70 000 under 30 år uten arbeid eller utdanning. Stadig flere arbeider også i bransjer eller sektorer som er under kraftig omstilling og endring. For mange vil videreutdanning eller etterutdanning være avgjørende for hvor lenge de kan fortsette i yrkeslivet. Disse medlemmer viser til at flere må belage seg på å skifte yrke i løpet av karrieren, og stadig flere vil trenge utdanningspåfyll. Utdanning hører derfor ikke til bare i én fase i livet, men pågår gjennom hele yrkeslivet – såkalt livslang læring. Disse medlemmer mener meldingen i for liten grad tar innover seg universitets- og høyskolesektorens rolle i den viktige kompetansehevingen som samfunnet har behov for.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at regjeringen forventer mer dialog mellom arbeidslivet og universiteter og høyskoler om utvikling av etter- og videreutdanning. Slike tilbud er viktige for at arbeidstakere kan fylle på sin kompetanse mens de er i arbeid, eller få ny kompetanse som er relevant for et nytt yrke. Gode muligheter for etter- og videreutdanning er også viktig med tanke på den omstillingen norsk økonomi nå skal gjennom. Disse medlemmer viser til at regjeringen vil støtte utprøving av samarbeidsformer mellom utdanningsinstitusjoner og arbeidslivet for å stimulere til flere slike tilbud.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at etablering av distriktshøgskolene i sin tid har vist seg å være et av de viktigste virkemidlene for å sikre distriktene høy kompetanse. Disse medlemmer viser til at høgskolenes samfunnsoppdrag først og fremst har vært å utdanne kandidater til de brede profesjonsfagene. I alle deler av landet er det et kontinuerlig behov for lærere, sykepleiere, barnehagelærere, ingeniører og andre profesjoner med høy kompetanse. Denne kompetansen skal også være forskningsbasert. Det krever i første rekke UH-institusjoner med høy kvalitet. Disse medlemmer er bekymret for at regjeringens mantra om verdensledende miljøer og eksellens overskygger og virker diskvalifiserende for gode fagmiljøer og utdanninger, som gjennom den pågående strukturreformen i høyere utdanning nå tvinges til å fusjonere for å kunne konkurrere internasjonalt. Disse medlemmer mener dette vil kunne svekke det regionale oppdraget disse institusjonene har for å utdanne arbeidskraft til det brede arbeidslivet.

Disse medlemmer mener regjeringen gjennom den pågående prosessen, samt virkningene av finansieringssystemet, i realiteten legger opp til en avvikling av høgskoleoppdraget ved at de fleste høgskolene nå er fusjonert med et universitet. Dette skjer

uten en forutgående avklaring av hvordan de ulike oppdragene i sektoren er tenkt ivaretatt i en ny struktur- og finansieringsmodell.

Voksne og realkompetanse

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til at arbeid er den beste måten å integrere innvandrere og flyktninger på. Det er viktig at personer med utenlandsk utdanning får bruke den kompetanse de besitter til å komme raskt ut i jobb, og de må ha enkel tilgang til videreutdanning som de trenger for å få godkjent utdanningen. Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) har ansvar for å vurdere søknader om godkjenning av utdanning fra utlandet. Flertallet viser til at de fire samarbeidspartiene i tidligere statsbudsjett har styrket kapasiteten ved NOKUTs godkjenningsordning.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil peke på at innvandring av personer med kort eller manglende utdanning øker behovet for voksenopplæring. Flere med utdanning og kompetanse fra utlandet krever økt kapasitet for kompetansevurderinger og større fleksibilitet i utdanningssystemet, og disse medlemmer viser til at regjeringspartiene og støttepartiene både har kuttet i tildelingen til NOKUT og viser lite initiativ til å øke tempoet og ta ansvar for nødvendig godkjenning av utenlandsk kompetanse.

Disse medlemmer mener at Norge må satse på kunnskap innenfor et bredt spekter av fagområder. Utdanning etter videregående, fra fagskole til forskerutdanning, skal spesialisere voksne i vidt forskjellige fagfelt med varierende tilnærminger og metoder. Disse medlemmer mener det i større grad må legges til rette for at de ulike utdanningsløpene ivaretar sin særegenhet og styrkes på egne premisser. Det må legges til rette for fleksible og smidige overganger mellom akademiske og yrkesfaglige utdanninger. Disse medlemmer registrerer at meldingen ikke har noe forslag om opptak basert på realkompetanse.

Mange flyktninger og innvandrere mangler også utdanning, eller godkjent utdanning, fra hjemlandet. Dette øker behovet for mer fleksibilitet i utdanningssystemet og for å øke kapasiteten for realkompetansevurderinger. Manglende utdanning og kompetanse er en av de viktigste barrierene for inkludering.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener høyere utdanning i større grad må åpnes for ungdom og voksne som ikke har

en fullført utdanning, men som har realkompetanse og relevant erfaring fra arbeidslivet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det er på tide å utvide Y-veien ytterligere til andre fagområder. Disse medlemmer mener det i samarbeid med sektoren og de ulike fagområdene må utarbeides fornuftige og alternative opptakskriterier, som fremmer kvalitet og ivaretar arbeidslivets behov for nok kompetent arbeidskraft.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti mener i likhet med Landsorganisasjonen (LO) at fullført og bestått videregående opplæring, eventuelt i kombinasjon med opparbeidet realkompetanse i arbeidslivet, er et godt grunnlag for videre studier. Y-veien er omtalt som et unntak fra kravet om generell studiekompetanse når det gjelder opptak på grunnlag av yrkeskompetanse fra videregående opplæring til spesielt tilrettelagte studieprogram innenfor ingeniørstudier. Disse medlemmer er kjent med at fagbrevkandidatene gjennom mange år har gjort det signifikant bedre enn ordinære studenter i sammenlignbare teoretiske fag, og de har også høyere gjennomføringsgrad. Ifølge LO har fagarbeidere med fagbrev og erfaring fra arbeidslivet en fullføringsprosent på 81–86 prosent, mot kun 45–50 prosent på den totale ingeniørutdanningen. De viser også til at arbeidslivet har tatt godt imot kandidatene fordi de har fått flere ingeniører med praktisk erfaring i tillegg til den forskningsbaserte utdanningen.

Fagskoleutdanning

Komiteen ønsker at flere skal ta fagskoleutdanning i fremtiden, og er opptatt av kvalitet, egenart og fagskolenes plass i utdanningssystemet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, har merket seg omtalen i meldingen der regjeringen åpner for at universiteter og høyskoler kan bli tilbydere av fagskoleutdanninger. Flertallet er kritisk til dette. Flertallet mener dette vil kunne medføre en fare for økt akademisering av fagskoleutdanningene, og viser til at regjeringen selv i fagskolemeldingen uttrykker bekymring for «akademisk drift i de yrkesrettede utdanningene». Flertallet vil understreke at fagskolen fremstår som en tydelig utdanningsvei hvor fagskolens egenart består i dens yrkesorientering og arbeidslivsrelevans. En vekst og styrking av fagskoleutdanninger må etter flertallets mening skje på fagskolenes egne premisser.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til Meld. St. 9 (2016–2017), hvor regjeringen foreslo å åpne for at universiteter og høyskoler også skal kunne tilby fagskoleutdanning i tilfeller der dette er hensiktsmessig. Disse medlemmer understreker at det først og fremst er fagskolesektoren som bør stå for utviklingen av fagskolene og for utbyggingen av fagskoletilbudene i årene som kommer. Disse medlemmer mener at institusjoner i UH-sektoren som allerede har lang erfaring med drift og tilbud av fagskoleutdanninger, må gis anledning til å videreutvikle disse innenfor rammen av de endringer som skisseres i Meld. St. 9 (2016–2017).

Velferd og rettigheter

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, mener det er viktig med tiltak som stimulerer til progresjon og fullføring av grader, og er positiv til at regjeringen vil vurdere hvordan støtteordninger kan innrettes for å gi tydeligere insentiver.

Flertallet understreker sammenhengen mellom en god studiefinansiering og høy kvalitet i utdanningen. Godt læringsutbytte, og dermed god gjennomstrømming, avhenger av gode rammer rundt studentlivet. Flertallet viser til at utdanningsstøtten vil nå et historisk høyt nivå etter at innføringen av 11 måneders studiefinansiering, som ble vedtatt i budsjettavtalen mellom regjeringspartiene, Kristelig Folkeparti og Venstre for budsjettåret 2016, er sluttført.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil advare mot at konvertering av studielån til stipend knyttes til krav om at graden fullføres på normert tid. Det kan være ulike årsaker til at enkelte studenter bruker lengre tid enn normert for å fullføre en grad. Hensikten med insentivene må være å premiere fullført grad, og ikke å straffe dem som av ulike grunner bruker noe lengre tid enn normert.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre forutsetter at eventuelle endringer ikke innskrenker studentenes rettigheter i forhold til hvordan støtteordningene fungerer i dag.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, viser også til at utdanningstilbudet til både heltids- og deltidsstudenter varierer, og mener det er en svakhet at meldingen

i for liten grad tar opp utfordringene med å tilpasse både utdanningsfinansiering og studietilbud slik at de legger til rette for lik rett til utdanning og læring gjennom livet. Flertallet viser til at det også varierer hvor mange arbeidstimer heltidsstudenter bruker på studier som i utgangspunktet finansieres likt fra Lånekassen. Mange eldre fulltids- og deltidsstudenter kan ha en annen utdanningsfinansiering i tillegg, ofte fra arbeidsgiver. Flertallet vil påpeke at det er en risiko for at en del har motivasjon for å studere, men mangler en finansiering som gjør dette mulig. Dette representerer etter flertallets syn en utfordring for prinsippet om lik rett til utdanning. Flertallet mener derfor det er nødvendig å tilpasse studiefinansiering og studieopplegg til ulike studentgruppers reelle behov.

Komiteens medlem fra Venstre mener det likevel er behov for en ytterligere opptrapping for å komme nærmere målet om at det skal være mulig for en gjennomsnittsstudent å leve på studiestøtte, og dette medlem har et langsiktig mål om en studiestøtte på 1,5 G.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil understreke at prinsippet om gratis utdanning er en bærebjelke for norsk demokrati og i den norske velferdsstaten. Et samfunn bygget på åpenhet, tilgjengelighet og kunnskap er noe vi alle tjener på. Høyere utdanning skal derfor være tilgjengelig for alle. Det er derfor viktig å hegne om gratisprinsippet og gode universelle støtteordninger. Dette medlem vil vise til at regjeringens forslag om å endre studiestøtteordningen rokker ved dette, ved blant annet å innføre insentiver for å fullføre graden på normert tid. Det er sammensatte årsaker til at studenter ikke fullfører utdanningen på normert tid. Studenter med barn, fysiske eller psykiske helseutfordringer, økonomiske bekymringer m.m. er eksempler på studenter som kan ha svakere studieprogresjon enn andre. Dette medlem vil derfor advare mot endringer som favoriserer den friske, veltilpassede fulltidsstudenten på bekostning av gode universelle støtteordninger, og som svekker studentenes generelle rettigheter.

Dette medlem er bekymret for en utvikling der universiteter og høyskoler i økende grad tilbyr mastergrader som koster flere hundre tusen kroner, slik det blant annet har fremkommet i flere artikler i Forskerforum. Kostbare og egenfinansierte studietilbud undergraver gratisprinsippet i høyere utdanning og er en risiko for at samfunnets kompetansebehov ikke blir dekket om utviklingen får fortsette. Dette medlem vil vise til professor Dag O. Hessen ved Universitetet i Oslo, som til Forskerforum mars 2017 uttaler:

«De dyreste studiene kan få prestisje nettopp fordi de er dyre, på samme måte som studier det er vanskelig å komme inn på får prestisje. Det kan forsterke markedseffekten. Dette er åpenbart uheldig, og bryter med prinsippet om like muligheter for alle, uavhengig av økonomiske forutsetninger.»

Dette medlem mener at en utvikling der studiestedene i økende grad innretter studietilbudet sitt etter markedskreftene, rammer både kvaliteten og svekker mangfoldet på det øvrige studietilbudet.

Psykisk helse

Komiteen viser til at det over flere år er dokumentert at én av fem studenter opplever alvorlige psykiske helseproblemer i studietiden, ifølge Studentenes helse- og trivselsundersøkelse. Dette er knyttet til blant annet sosial ensomhet, lav studiemestring, konsentrasjonsproblemer og dårlig selvbilde. Komiteen påpeker at dette er omtrent dobbelt så mange som i normalbefolkningen i samme aldersgruppe, og videre at kvinner er mest utsatt. Komiteen mener dette tilsier at vi trenger målrettede tiltak for å forbedre psykisk helse blant studenter og forebygge at problemene skal vedvare også etter studietiden. Komiteen mener målrettede tiltak for å ivareta studentenes psykisk helse er en del av det totale kvalitetsarbeidet ved institusjonene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, vil understreke at en god psykisk helse er viktig for å kunne fullføre utdanningen man har begynt på. Flertallet mener gode rammevilkår for studentene bidrar til at studentene trives på studiene og lærer mer. Å være integret i et faglig fellesskap på utdanningsstedet er viktig for å forebygge psykiske problemer blant studenter. I tillegg til dette mener flertallet det er viktig å utvikle gode tilbud og tjenester til studenter som har behov for hjelp og oppfølging. Flertallet vil peke på samskipnadens viktige rolle i dette arbeidet.

Flertallet viser til tidligere budsjettforlik mellom regjeringspartiene og samarbeidspartiene hvor det ble bevilget midler til en egen tilskuddsordning for målrettede tiltak fra studentsamskipnader og læringsinstitusjoner. I 2016 har midlene bidratt til å styrke både helsefremmende, forebyggende og behandlingsrettede tiltak og også bidratt til å øke kunnskapen om studenters psykiske helse. I statsbudsjettet for 2017 ble midlene flyttet til Helse- og omsorgsdepartementets budsjett, noe som gjør det mulig å se ordningen i sammenheng med andre tilskuddsordninger.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til Arbeiderpartiets alternative stats-

budsjett, der det ble satt av 15 mill. kroner til å styrke arbeidet med studenters psykiske helse.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til Senterpartiets alternative budsjettforslag, der det ble foreslått 10 mill. kroner til å opprette en ny tilskuddsordning for å styrke det psykiske helsearbeidet rettet mot studenter.

Studentombud

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at det i dag er studentombud ved seks utdanningsinstitusjoner i Norge, og at disse gjør en viktig jobb for å sikre at studentenes rettigheter blir ivaretatt. Et studentombud er en uavhengig aktør med juridisk kompetanse som kan gi studentene juridisk rådgivning og bistand, og som kan følge opp saker som angår studenters rettigheter og plikter i studiehverdagen. Flertallet vil presisere studentombudenes uavhengighet, og at ombudene har den kompetansen som det er behov for. I høringen tar Norsk Studentorganisasjon til orde for at alle institusjoner bør pålegges å tilby studentombud, enten på egenhånd eller i samarbeid med andre institusjoner.

Flertallet støtter vurderingen og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag til lovendring som pålegger alle høyere utdanningsinstitusjoner å etablere et studentombud, enten alene eller i samarbeid med andre institusjoner.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at universiteter og høyskoler har en stor grad av autonomi. Dette gjelder også i spørsmål om hvordan tilbud til studentene organiseres. På bakgrunn av dette mener disse medlemmer det må være opp til den enkelte institusjon å selv velge om den vil ha et eget studentombud, eller om den vil organisere rollen et studentombud kan ha på en annen måte. Disse medlemmer støtter derfor ikke forslaget om å pålegge alle institusjoner å ha et eget studentombud.

Levekårsundersøkelse

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til at det i denne perioden er bevilget mer midler til å ivareta studentenes psykososiale helse, studiestøtten øker til elleve måneder, og det bygges flere studentboliger enn noen gang tidligere. Dette viser at regjeringen og samar-

beidspartiene har prioritert konkrete tiltak for å bedre studentenes kår fremfor nye utredninger.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, mener det er sentralt for politikkutvikling og analysearbeid på utdanningsfeltet å sikre et godt datagrunnlag om studenters levekår, økonomi og bosituasjon. SSBs levekårsundersøkelse er et godt eksempel, og dette flertallet er kritiske til at regjeringen Solberg i denne perioden har droppet å gjennomføre en ny levekårsundersøkelse for studenter. Dette flertallet mener det er viktig at denne gjennomføres med jevne mellomrom.

Komiteens medlemmer Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre ny levekårsundersøkelse for studenter for å sikre et godt datagrunnlag om bl.a. studenters levekår, økonomi og bosituasjon.»

Disse medlemmer reagerer på at regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2017 foreslo å utvikle reisestøtten for studentreiser i Norge og Norden, og i tillegg redusere ordningen også for reiser til læresteder utenfor Norden.

Disse medlemmer mener et slikt tiltak rokker ved gratisprinsippet, ved at det vil innebære en stor kostnad for studentene og er et anslag særlig mot studenter i distriktene som har store reiseutgifter for å komme seg til og fra hjemmet og studiestedet. Disse medlemmer mener at bortfall av reisestøtte også vil være til hinder for internasjonalisering og studentmobilitet.

Utdanning som gir god læring (kapittel 3)

Komiteen vil understreke betydningen av at studentene blir inkludert i det faglige og sosiale fellesskapet med en gang de starter på studiet. De skal bli møtt av et læringsmiljø som er forskningsbasert, og hvor det er et tett samspill mellom forskning, utdanning og praksis. Aktive og varierte læringsformer gir bedre resultater enn mer tradisjonelle og passive måter å undervise på. Tilbakemeldingspraksis og vurdering av læring er vesentlig for læringsutbyttet. Komiteen konstaterer at tross kvalitetsreformens økte vektlegging på oppfølging av studentene underveis, viser Studiebarometeret at det er tilbakemeldinger og veiledning studentene er minst fornøyde med. Samtidig viser underviserundersøkelsen at studentene ikke alltid er så flinke til å benytte veiledningstilbudet.

Komiteen vil påpeke at nesten alle studenter skal ut i arbeidslivet utenfor universiteter og høyskoler. Det er derfor viktig at utdanningene svarer på samfunnets behov og er relevante for arbeidslivet, uavhengig av om studentene går på profesjonsstudier eller disiplinstudier.

Komiteen vil understreke betydningen av at universitetene og høyskolene også utdanner studentene til det behovet som er i dagens samfunns- og arbeidsliv. Kandidatene skal ha kunnskaper, ferdigheter og holdninger som er relevante for arbeidslivet og samfunnet, i tillegg til å bidra til den enkeltes personlige vekst og utvikling. Et arbeidsliv i rask endring der stadig flere tar høyere utdanning, tilsier et større behov for tett samarbeid mellom arbeidslivet og utdanningsinstitusjonene.

Komiteen konstaterer at det er stor variasjon mellom institusjoner og studier når det gjelder kontakt og samarbeid mellom arbeidslivet og UH-sektoren, og etterlyser flere konkrete tiltak for å gi bedre arbeidslivsrelevans i alle studier og koble studietiden med arbeidslivet. Komiteen forventer at universitetene og høyskolene på institusjonsnivå jobber strategisk for økt arbeidslivsrelevans og kontakt med arbeidslivet i studiene, og at dette gjenspeiles i kvalitetsarbeidet ved de ulike studiene.

Komiteen mener respekt for andre yrkesgrupper, utdanningsvalg og fagkompetanser, grunnleggende sett handler om dannelse. Det dreier seg om det enkelte menneskes – og den enkelte students – potensial for utvikling, endring og selvforståelse, og handler om langt mer enn om tilegning av kunnskap. Å legge til rette for dette er en vesentlig del av høyere utdannings samfunnsoppdrag, og er derfor et viktig element i kvalitetsutviklingen av høyere utdanning.

Komiteen forventer at studentene gjennom studietiden skal ha utviklet kompetanse som gjør dem i stand til å samhandle godt og ha respekt for andre yrkesgrupper. I arbeidslivet er det en økende forventning til det å kunne jobbe tverrfaglig og samarbeide godt med andre fagfolk og profesjoner.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, vil påpeke at studentene må kunne forventes å ha grunnkunnskap om organiseringen av arbeidslivet innenfor sine utdanninger, samt kjennskap til ordninger for medvirkning og medbestemmelse – noe som også er understreket i St.meld. nr. 44 (2008–2009) Utdanningslinja.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti er av den oppfatning at studentenes arbeid i større grad bør ta utgangspunkt i reelle pro-

blemstillinger som det er behov for å få mer kunnskap og kompetanse om, og savner flere konkrete tiltak i meldingen for å operasjonalisere ønsket om økt arbeidslivsrelevans. Disse medlemmer mener for eksempel at mange flere studenter bør skrive oppgaver i samarbeid med en bedrift, et firma eller en offentlig eller privat organisasjon. Flere bør også få tilbud om praksisperioder, internships eller på andre måter få erfaringer i arbeidslivet i løpet av studietiden. Disse medlemmer fremhever at konkrete øvelser i å bruke teoretisk kunnskap i praktiske oppgaver vil øke kompetansen. Dette vil bidra til at kandidatene raskere vil fungere i jobb, gjøre opplevelsen av utdanningene mer relevante, samt bidra til økt motivasjon og at flere gjennomfører utdanningen.

Disse medlemmer vil påpeke at institusjonene har et ansvar for å legge til rette for at ekstern kompetanse og erfaring brukes for å gjøre utdanningene bedre og mer relevante. For eksempel er II-er stillinger, muligheter for hospitering i arbeidslivet for vitenskapelig ansatte og andre måter å åpne opp og sikre bedre koblinger mellom academia og samfunns- og arbeidslivet på nyttig, og disse medlemmer mener at dette bør tas i bruk i større grad. Andre tiltak kan være felles seminarer og konferanser, bedriftsbesøk, ekskursjoner, bruk av utstyr i bedriftene, samt ulike mentorordninger kan alle være måter å ha tett kontakt med arbeidslivet på.

Komiteen mener at det er et mål å skape kultur for entreprenørskap, gjennom å legge til rette for at flere studenter får kjennskap til nyskaping og innovasjon. For at flere skal kunne skape sin egen arbeidsplass, må kunnskap om entreprenørskap og forretningsdrift være lett tilgjengelig. Komiteen viser til at en rekke universiteter og høyskoler har etablert egne sentre eller enheter for entreprenørskap, nyskaping og innovasjon, og mener det må stimuleres til ytterligere utvikling. Slik kunnskap er viktig for alle studier og fagretninger.

Komiteen mener at mange studier har gode praksisordninger. Ofte er dette fagområder med lange tradisjoner og godt innarbeidede rutiner for å sikre at kandidatene får stort faglig utbytte av praksisperiodene.

Komiteen vil påpeke at det fortsatt gjenstår en del for at studentene skal få maksimalt ut av praksis, og at det er behov for å styrke kvalitetssikringen av tiden brukt i praksisfeltet eller arbeidslivet. Universitetene og høyskolene har sammen med arbeidslivet et felles ansvar for å styrke kvaliteten på praksisperiodene. En vellykket praksisperiode vil styrke kvaliteten på utdanningsløpet, øke motivasjonen og gjøre overgangen mellom studier og arbeidslivet mer smidig. Manglende yrkesorientering kan dessuten gjøre

at studentene får et mer distansert forhold til arbeidslivet.

Komiteen vil peke på at det er ulike tradisjoner knyttet til praksis i ulike profesjoner og utdanninger. Komiteen mener uansett at mange vil ha stort utbytte av å lære mer av hverandre, på tvers av sektorer og fagretninger. Dette gjelder også utdanninger på Politihøyskolen og Forsvarets utdanningsinstitusjoner, som tidligere ikke har vært en del av academia.

Komiteen vil peke på at mange institusjoner opplever store utfordringer med å skaffe nok praksisplasser til studentene. Særlig er det utfordrende på profesjonsutdanningene. Det hemmer kvaliteten på studiene. Det tette samspillet mellom forskning, utdanning og praksisfeltet er avgjørende for å sikre god kvalitet i studiene. På utdanninger med sterke tradisjoner for at praksis er tett integrert i studiene er studenter ofte mer forberedt på arbeidslivet. Mangelen på praksisplasser gjelder også i offentlig sektor, både i primærkommuner, fylkeskommuner og staten.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, viser til Studiebarometeret for 2015, som viser at over 40 pst. av studentene rapporterer at praksisperioder ikke brukes som undervisningsform. Flertallet understreker viktigheten av at praksis benyttes også av de utdanningsretningene som tradisjonelt ikke har vesentlig erfaring med praksisperioder som metode, blant annet mange disiplinfag.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener regjeringen i liten grad beskriver utfordringen med nok praksisplasser og har ingen tiltak for å bøte på dette.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at en tett dialog mellom institusjonene og tilbydere av praksisplasser er nødvendig for tilstrekkelig volum og høyest mulig kvalitet. Denne dialogen må ivaretas lokalt.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, viser til at stortingsmeldingen slår fast en forventning om at fagmiljøene bør tilstrebe å gi flere og enda bedre tilbakemeldinger til studentene underveis i studieløpet. Flertallet støtter dette, men mener at det trengs enda mer konkrete tiltak enn det meldingen legger opp til. Det å være student ved et universitet eller en høyskole er en ny faglig hverdag hvor man skal finne

frem i en jungel av emner, spesialiseringer og oppgaver. Hvilke valg man gjør, har konsekvenser for hva man kvalifiserer seg til i arbeidslivet. Uten å ha kjennskap til eget fag vil det være vanskelig å ta dette valget uten oppfølging og veiledning av en vitenskapelig ansatt.

Flertallet viser til Studiebarometeret 2016, der det framgår at oppfølging og veiledning for fjerde år på rad er det området studentene er minst fornøyd med. Studentene har lave forventninger til hva de skal motta av tilbakemeldinger og veiledning, men dette er svært viktige faktorer når det gjelder studentenes læringsutbytte og motivasjon. Studiebarometeret gir tydelige signaler på at studenter i for liten grad er en del av et faglig fellesskap, og at 50 pst. av studentene aldri har diskutert sin faglige utvikling/resultater med faglig ansatte. Norsk studentorganisasjon (NSO) viser dessuten til at mange studenter mangler en faglig tilhørighet på studiet, og at faglig tilhørighet kan spille en viktig rolle når en student skal avgjøre om en fortsetter på studiet eller ikke. Skal institusjonene kunne motvirke frafallet i høyere utdanning og bygge opp under studenters faglige motivasjon og trivsel, må nye studenter inkluderes i fagmiljøet de er knyttet til, også tidlig i studieløpet.

Komiteens medlemmer fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti viser til at Norsk studentorganisasjon understreker at tett veiledning og oppfølging fungerer godt for progresjon og mot frafall. Organisasjonen mener løsningen på å sikre bedre faglig inkludering og oppfølging er en faglig mentorordning ved hver institusjon, slik at studentene har en person å henvende seg til for faglige spørsmål. Disse medlemmer støtter en slik ordning, der en fast veileder tildeles ved studiestart og deretter følger studenten opp gjennom hele studieløpet så langt det er mulig, og fungerer som en kontaktperson både for veiledning og studievalg. På denne måten vil studentene få hjelp til å velge en faglig retning for sitt studium. Ved personlig oppfølging på denne måten vil også studentene oppleve en større faglig tilhørighet til fagmiljøet de studerer ved, noe som vil kunne bidra til å bedre progresjon, forhindre frafall og gi bedre læringsresultat.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram forslag om å gi alle studenter i høyere utdanning rett til en faglig veileder som følger dem gjennom studieløpet.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til Innst. 12 S (2015–2016), der Arbeiderpartiet foreslo å innføre insentivmidler for at uni-

versiteter og høyskoler det kommende studieåret skulle prøve ut en mentorordning der faglig ansatte får et særskilt ansvar for å følge opp studentene gjennom utdanningen. Disse medlemmer mener forslaget ville gitt institusjonene mulighet til å gjøre en innsats for å få ned frafallet og øke gjennomføringen, og gi viktige erfaringer i arbeidet med å bedre studie-kvaliteten i høyere utdanning.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan man trinnsvis kan innføre en mentorordning i høyere utdanning.»

Internasjonalisering

Komiteen anser internasjonalisering som et mål i seg selv, samtidig som det er en betingelse for økt kvalitet. Den globale kunnskapsutviklingen går så fort at det er helt nødvendig at institusjonene har internasjonalisering som en grunnleggende del av hele sin virksomhet.

Komiteen er i likhet med regjeringen av den oppfatning at internasjonalisering er en forutsetning for kvalitet. For at norske fagmiljøer skal utvikle og sikre at de har høy kvalitet, er det nødvendig at de er en del av den globale kunnskapsutviklingen.

Komiteen mener at kunnskapsspredning og samarbeid på tvers av landegrenser og fagmiljøer er en sentral oppgave for academia. Mobilitet av studenter og ansatte er viktig for å sikre høy kvalitet på utdanning og forskning og bidrar til nye ideer, perspektiver og kunnskapsutvikling på tvers av landegrenser. Det meste av ny kunnskap utvikles utenfor landets grenser. Det er helt avgjørende at Norge tar del i og bidrar til den internasjonale kunnskapsutviklingen.

Komiteen ser det som et mål i seg selv å øke andelen norske studenter som tar hele eller deler av utdanningen i utlandet. Alle studenter bør få tilbud om utenlandsopphold som en del av en grad. Institusjonene bør legge til rette for at studentene kan ta praksisopphold i utlandet for å bygge internasjonal kompetanse og større nettverk. Dette må også gjelde profesjonsutdanningene.

Komiteen vil understreke viktigheten av å legge til rette for at flere utenlandsstudenter kommer til Norge og for å skape mer internasjonale studie- og forskningsmiljøer. Alle UH-institusjoner har et ansvar for å ha gode og kvalitetssikrede utvekslingsavtaler med relevante institusjoner i utlandet, og å få på plass dette bør være en del av det internasjonale strategiarbeidet. Institusjonene bør også gi god informasjon til studentene om aktuelle utvekslingsmuligheter og ha gode systemer for vurdering av utenlandsk kompetanse i fag og emner.

Komiteen vil vise til at det til stadighet er utfordringer for kandidater som har studert i utlandet å få godkjent sin utdanning. Dette skjer i en del fag hvor det er behov for spesialkompetanse, særlig innen ulike helsefag. Komiteen er kjent med og støtter kravet om autorisasjon i en del yrker, nettopp for å sikre kvaliteten.

Komiteen vil peke på særlig to utfordringer. Utfordringene handler om utenlandsk utdanning som ikke blir godkjent. Dette til tross for at studenter kanskje har tatt utdanningen i utlandet med økonomisk støtte fra Statens lånekasse for utdanning og i god tro om at det er mulig å praktisere yrket i Norge. Det kan handle om utenlandske statsborgere med høy utdanning fra anerkjente universiteter, men hvor utdanningen trenger å tilpasses norske krav, og hvor dette i liten grad er tilgjengelig. Det handler også om at det kan være et mangelfullt tilbud for å komplettere utdanning slik at den passer til norske forhold.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at studenter som søker studiestøtte for utdanning i utlandet, blir informert om hvorvidt den aktuelle utdanningen kvalifiserer til autorisasjon eller andre godkjenninger som er nødvendige for å utøve yrket i Norge.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, konstaterer at selv om flere totalt sett reiser til utlandet for å studere, har det vært en nedgang i antall studenter som drar på utveksling (SIUs pressemelding, august 2015). Dette er en tendens som har vedvart over flere år, uten at regjeringen har hatt mange tiltak for å snu trenden. Flertallet mener det må bli enklere å få vurdert, og ved behov få bygget på, utenlandsk formalkompetanse til norske krav.

Flertallet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreta en full gjennomgang av hvordan utenlandske utdanninger og autorisasjon godkjennes.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at regjeringen har prioritert internasjonalisering av høyere utdanning høyt i hele denne stortingsperioden, blant annet gjennom SIU.

Disse medlemmer viser videre til at regjeringen og samarbeidspartiene har styrket en rekke ordninger for norske studenter som ønsker å studere i utlandet. Rammen i støtte i form av lån er økt.

I statsbudsjettet for 2017 ble den maksimale tidsrammen for PhD-studenter i utlandet utvidet, slik at flere skal kunne ha mulighet til å ta en PhD-utdan-

ning i utlandet. I tillegg er stipendordningen for forberedende språkkurs i utlandet forbedret.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til den lange tradisjonen med at norske studenter studerer ved institusjoner i Storbritannia. Dette medlem mener den pågående Brexit-prosessen vil kunne innebære interessante muligheter for å videreutvikle dette, og mener at norske myndigheter bør følge denne prosessen nøye og ta initiativ til samarbeid. Dette medlem mener Brexit også kan ha betydning for økonomi og utvikling av nye forskningsstrategier i EU, og mener regjeringen må følge prosessen nøye.

Komiteens medlem fra Venstre viser til Innst. 12 S (2016–2017), der komiteens flertall ba regjeringen om å «igangsette et arbeid med å etablere en egen strategi for hvordan Norge kan tiltrekke seg dyktige utenlandske gradsstudenter på masternivå». Bakgrunnen var utfasingen av kvoteordningen for utenlandsstudenter og de utfordringer som oppstod for flere institusjoner som hadde rekruttert dyktige gradsstudenter fra utviklingsland, og som ikke vil kunne få den samme muligheten gjennom det nye partnerskapsprogrammet. En samlet komité slo i den forbindelse fast at komiteen «forutsetter videre at regjeringen vil legge til rette for at det er mulig å fullføre en hel grad i Norge», og understreket at «dyktige studenter som tar en hel grad i ordinære program ved norske utdanningsinstitusjoner, bidrar ikke bare til internasjonalisering, men også til å styrke det faglige læringsmiljøet ved institusjonen».

Dette medlem er opptatt av at vi ikke skal undervurdere betydningen av å få dyktige utenlandske studenter inn på gradsstudier i Norge. Rekruttering av dyktige internasjonale studenter handler om å styrke kvaliteten på campus og læringsmiljø. Dette handler ikke først og fremst om solidaritet eller kulturutveksling, men om å heve kvaliteten på læringsmiljøet og dermed kvaliteten på utdanningen.

Dette medlem mener videre at norske institusjoner for høyere utdanning bør tilby flere engelskspråklige studieprogrammer for å gjøre Norge mer attraktivt for internasjonale studenter.

Dette medlem understreker at skolepenger ikke skal innføres i Norge – heller ikke for internasjonale studenter.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen igangsette et arbeid med å etablere en egen strategi for hvordan Norge kan tiltrekke seg dyktige utenlandske gradsstudenter på masternivå.»

Forskerlinjer og stillinger

Komiteen støtter regjeringens ønske om å stimulere til utvikling av tilbud til ambisiøse studenter som er spesielt motivert for forskning, og er derfor positive til bruk av forskerlinjer ved flere studier. Komiteen vil samtidig understreke at deltakelse i forskning er viktig for alle studenter, og at etablering av forskerlinjer må gjøres på en måte som ikke avskjærer andre studenters muligheter til forskningsdeltakelse.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, er positiv til å innføre stillingsbetegnelsen «praksisprofessor». Men flertallet viser samtidig til at Universitets- og høyskolerådet tar til orde for at en utredning av dette bør gjøres i sammenheng med en helhetlig gjennomgang av stillingsstrukturen i sektoren. Flertallet støtter denne vurderingen.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at alle grunnskolelærerutdanninger fra og med høsten 2017 blir mastergradsstudier. I første omgang er det viktig å få etablert en god grunnskolelærerutdanning på mastergradsnivå, og det er her institusjonene primært skal ha sin oppmerksomhet nå. Dette medlem er opptatt av at masterutdanningen skal være både profesjonsrettet og forskningsbasert for *alle* studentene – og primært rette oppmerksomheten mot at studentene skal bli gode profesjonsutøvere i skolen. Alle masterutdanninger må kvalifisere for videre doktorgradsstudier, slik sett skal det være åpent for alle masterutdannede lærere å gå videre på doktorgradsstudier, gitt at de har et karakternivå som kvalifiserer for opptak. Dette medlem ser derfor ikke behov for i dag å etablere forskerlinjer. Det er et handlingsrom innenfor rammene av de grunnskolelærerutdanningene vi har i dag, som gir studentene mulighet til å avlegge flere teoretiske og metodiske emner og å skrive mer utfordrende mastergradsoppgaver. Dette medlem støtter ikke regjeringens forslag om å innføre «praksisprofessor» som ny stillingsbetegnelse, og viser til at flere høringsinstanser, deriblant Forskerforbundet, som mener at

«Dette bryter med prinsippet om forskningsbasert undervisning og innebærer en nedvurdering av professorkompetansen. Dagens ordninger med II-stillinger og bruk av gjesteforelesere ivaretar behovet for innhenting av undervisere med en annen kompetanse og fagbakgrunn. Heller enn å styrke undervisningen gjennom nye stillingskategorier, bør det legges vekt på å tydeliggjøre og øke bruken av karriereveien lektor-dosent».

Dette medlem er enig i dette.

Fagbibliotekene

Komiteen vil peke på at fagbibliotekene har stor betydning for bedre studiekvalitet og redusert frafall. Komiteen mener at fagbibliotekene må utvikle seg i takt med endringene i studentenes måte å lære på og den teknologiske utviklingen. Fagbibliotekene gir tilgang til kunnskapskilder som er avgjørende for forskningsbasert undervisning. Deres undervisning og veiledning i kildekritikk er viktig med økt tilgang på digital informasjon. Mange bibliotek er allerede sterkt involvert i produksjon, publisering og tilgjengeliggjøring av institusjonenes egen forskning og egne læringsressurser.

Komiteen vil også understreke bibliotekenes betydning som læringsarena og arbeidssted for studenter. I bibliotekene får studentene tilgang til ulike arbeidsplasser tilpasset deres individuelle læringsstil, samt at de får tilgang til veiledning og kunnskapskilder, både fysisk og digitalt. Digitaliseringen øker behovet for fysiske møtesteder og steder å jobbe sammen. Biblioteket vil mange steder kunne være et slikt sted.

Infrastruktur

Komiteen vil understreke at hensiktsmessige undervisningsbygg og oppdatert infrastruktur er viktig for å nå de ambisiøse målene for høyere utdanning og forskning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, merker seg at regjeringen ifølge Prop. 1 S (2016–2017) vil legge frem en investeringsplan for bygg i forbindelse med neste langtidsplan for forskning og høyere utdanning, og støtter dette.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, vil påpeke at tilgang til førsteklases vitenskapelig utstyr er avgjørende for at Norge i fremtiden skal være en ledende kunnskapsnasjon, og mener det er en svakhet at meldingen mangler tiltak for å sikre gode, tilpassede og oppdaterte læringsmiljøer ved alle institusjonene. En tredel av statlig eiendomsmasse i UH-sektoren er i en dårlig tilstand, ifølge en rapport fra Riksrevisjonen. Dette går utover kvaliteten på forskning og utdanning, blant annet gjennom utdatert infrastruktur og laboratorier og lite tilpassede arbeidsforhold for ansatte og studenter. Dette flertallet mener at det haster med å få utarbeidet en plan for vedlikehold og nybygg, og at denne også må omfatte institusjonene som ikke eier eller delvis eier egen bygningsmasse.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at regjeringen omtrent ikke har bevilget penger til nye bygg, og mener det er stort behov for en forpliktende plan for bygg og infrastruktur i universitets- og høyskolesektoren. Disse medlemmer viser til at en naturlig plass vil være i langtidsplanen for forskning og høyere utdanning.

Disse medlemmer viser til at Forskerforbundet er kritisk til at meldingen ikke omtaler etterlepet knyttet til undervisningsbygg og infrastruktur, og disse medlemmer mener derfor at regjeringen så raskt som mulig må utarbeide en forpliktende investeringsplan for læringsfremmende bygg og infrastruktur i universitets- og høyskolesektoren.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at regjeringen har prioritert en rekke tiltak for bygg og rehabilitering ved universiteter og høyskoler. I langtidsplanen for forskning og høyere utdanning er to prioriterte bygg i universitets- og høyskolesektoren nevnt. Disse medlemmer viser til at regjeringen vil legge frem en investeringsplan for bygg i forbindelse med neste langtidsplan for forskning og høyere utdanning. I statsbudsjettet for 2017 ble det bevilget 75 mill. kroner til oppgradering av bygg ved selvforvaltende institusjoner. Disse medlemmer viser også til at i løpet av denne stortingsperioden er bevilgningene til forskningsinfrastruktur økt med 225 mill. kroner.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til Arbeiderpartiets alternative statsbudsjett for 2017, hvor det både ble foreslått 100 mill. kroner til nye bygg og infrastruktur og en forpliktende plan for bygg og infrastruktur i universitets- og høyskolesektoren.

Digitalisering

Komiteen konstaterer at det ligger store og spennende muligheter i å ta i bruk digitale lærings- og vurderingsformer. Det vil være mulig å skreddersy undervisningsopplegg tilpasset den enkelte, og kommunikasjonen mellom underviser og student kan gjøres mye enklere. Digitale systemer kan derfor bidra til bedre læring og mer kvalitet i undervisningen. Dessuten vil samarbeid mellom ansatte og studenter bli enklere om digitale plattformer tas i bruk.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, har merket seg at regjeringen har få initiativ knyttet til digital læring og vurdering. Dette til tross for at det er innen utdanningssektoren mange

mener de største endringene vil komme som følge av den raske teknologiske utviklingen.

Flertallet mener at digital evaluering og vurdering bør være hovedregelen på universiteter og høyskoler. Det vil frigjøre tid, og teknologien gir muligheter for en bedre og tettere oppfølging og veiledning i studiet, noe som er et sterkt ønske fra studentene selv.

Flertallet vil peke på at digitalisering vil gjøre det enklere å tilby utdanning av høy kvalitet over hele landet, og at etter- og videreutdanning vil kunne gjennomføres i større omfang og på en mer effektiv måte med digitale hjelpemidler.

Flertallet tror digitalisering vil kunne gi store besparelser i sektoren, innsparinger som kan brukes til mer veiledning, studentoppfølging eller gruppeundervisning. Digitalisering og bruk av teknologi må bli integrert i all forskning og utdanning, for å kunne oppdatere og oppgradere infrastruktur, arbeidsmåter og rutiner for å bedre utdanning og forskning.

Flertallet vil understreke at de ansatte bør sikres muligheter for kompetanseutvikling i takt med den digitale utviklingen.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen lage en strategi for digitalisering ved alle universiteter og høyskoler.»

«Stortinget ber regjeringen gjøre digital evaluering og vurdering til hovedregelen i høyere utdanning.»

Dette flertallet viser til at analyser viser en urovekkende underdekning på folk med solide teknologikunnskaper fram mot 2030. Mangel på studie-plasser innen IKT er en kritisk faktor for realisering av viktige prosjekter og etablering av arbeidsplasser både i offentlig virksomhet og i privat næringsliv. Samtidig viser søkertallene at ungdom ønsker å studere teknologifag.

Dette flertallet viser til disse partiers respektive alternative budsjettforslag, der disse partier foreslo opprettelse av 1 000 nye studie-plasser innen IKT i studieåret 2017/2018.

Et tredje flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til budsjettforliket mellom de fire samarbeidspartiene, hvor det ble bevilget midler til 500 nye studie-plasser innen IKT i budsjettet for 2017.

Dette flertallet viser til NOU 2014:5 MOOC til Norge – Nye digitale læringsformer i høyere utdanning, som anbefaler at utdanningsinstitusjonene og arbeidslivet styrker samarbeid om etter- og videreutdanning, og at MOOC benyttes som virkemiddel i dette arbeidet. Dette flertallet forventer at universitetene og høyskolene samarbeider med nasjonalt og regionalt næringsliv for å sikre bedre videreutdanningstilbud og god kontakt med praksisfeltet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre forventer at regjeringen gjennom å etablere en nasjonal konkurransearena for videreutvikling av utdanningskvaliteten, der dagens ordninger og nye virkemidler kan sees i en strategisk og faglig sammenheng, vil bidra til å mobilisere fagmiljøer til kunnskapsbasert utvikling og innovasjon av utdanningene og økt digitalisering av læringsprosesser.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet understreker at IKT-kompetanse og IKT-forskning er en grunnleggende forutsetning for digitalisering av Norge og en viktig del av regjeringens satsing på utdanning og forskning. Evnen til å utvikle og ta i bruk teknologi, samt evnen til å omstille seg i et stadig mer krevende og omskiftelig landskap vil være avgjørende for Norges utvikling og velferd. Disse medlemmer viser til Meld. St. 27 (2015–2016) Digital Agenda for Norge, der regjeringens overordnede politikk for digitalisering og IKT-politikk er presentert. I meldingen pekes det på utvalgte studier hvor det fremgår at omtrent en tredjedel av de sysselsatte i Norge kan oppleve automatisering eller digitalisering av arbeidsoppgavene de har i dag. Norge har forholdsvis få studenter innenfor IKT i et internasjonalt perspektiv, og behovet for denne type kompetanse vil øke frem mot 2030.

Disse medlemmer viser til undersøkelsen Digital tilstand, der det fremkommer at ni av ti fagsatte gjennomgår fortsatt nytt pensum i plenum på campus, og bare fire av ti mener bruk av digitale verktøy i undervisningen bidrar til økt læring for studentene. Samme undersøkelse viser at bare 28 pst. av studentene mener læreren gir tilstrekkelig opplæring i digitale verktøy som er i bruk i undervisningen. Disse medlemmer merker seg at meldingen uttrykker klare forventninger om at institusjonene løfter utvikling av digitale løsninger til strategisk nivå og definerer mål og tiltak knyttet til digitalisering av læringsprosesser. Disse medlemmer forventer at universiteter og høyskoler utnytter mulighetene digitalisering gir til mer effektiv læring og interaktiv undervisning og fleksibel utdanning.

Samfunnssikkerhet

Komiteen vil understreke at IKT-kompetanse er å anse som kjernekompetanse i dagens samfunn. Det er av stor betydning at Norge utdanner egne IKT-kandidater av god kvalitet. Det må forventes at alle kandidater med IKT-utdanning har kjennskap til utfordringer knyttet til samfunnssikkerhet, beredskap og personvern i et sårbart moderne samfunn.

Komiteen vil understreke hvor viktig tett kontakt mellom arbeidslivet og IKT-utdanningene er, slik at arbeidslivets behov blir ivaretatt. Dette vil ofte handle om kompetanse som krever sikkerhetsklaring, og som av den grunn ikke uten videre kan hentes inn fra utlandet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede og foreslå konkrete tiltak som sikrer nødvendig kompetanse om IKT-sikkerhet hos alle kandidater med IKT-utdanning.»

Verdsetting av utdanningsfaglig kompetanse (kapittel 4)

Komiteen konstaterer at forskning på mange måter har blitt stimulert og oppmuntret i større grad enn undervisning. Det gjelder fra statlige myndigheter og på den enkelte institusjon. Ulike insentiver, status, karriereveier og andre forhold har vektlagt forskning mer enn undervisning. Det er ikke overraskende at kulturen for god undervisning ikke er god nok mange steder.

Komiteen viser til forslag fra regjeringen om å innføre meritterende undervisning og nasjonal konkurransearena som virkemiddel for å stimulere til økt undervisningsinnsats og verdsette utvikling av god undervisning og et godt læringsmiljø.

Komiteen støtter regjeringen i at det skal stilles krav til basiskompetanse og undervisningserfaring ved ansettelser i alle faglige stillinger, og at det innføres meritteringssystem som bidrar til at arbeidet med god undervisning blir verdsatt.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, er positive til forslaget om å stille krav til institusjonene om å etablere meritteringssystemer for å utvikle og verdsette god undervisning. Flertallet registrerer at flere høringsinstanser, deriblant Forskerforbundet, Unio, Akademikerne og Fagforbundet, ønsker et nasjonalt meritteringssystem. Ett av argumentene som trekkes fram, er at et nasjonalt system

vil gjøre det mulig for en vitenskapelig ansatt å ta meritteringen med seg videre til et nytt ansettelsesforhold.

Flertallet støtter denne vurderingen og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i dialog med institusjonene og organisasjonene i sektoren å utvikle felles nasjonale rammer for et meritteringssystem som kan bidra til å utvikle og verdsette god undervisning.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener dette systemet bør være av nasjonal karakter. Det kan først lages i samarbeid med utvalgte institusjoner som allerede er i ferd med å utvikle egne meritteringssystemer, for så å rulles ut nasjonalt. Disse medlemmer mener det blir for arbeidskrevende for alle institusjoner, små som store, å skulle utvikle hver sine egne system. Dessuten vil heller ikke ulike meritteringssystem fremme forskermobilitet, snarere tvert imot.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre mener at utdanningsfaglig kompetanse er en viktig forutsetning for å lykkes med god undervisning. Disse medlemmer synes derfor det er positivt at regjeringen vil stille krav om at alle universiteter og høyskoler, alene eller sammen med andre, i løpet av to år skal ha etablert meritteringssystemer som bidrar til at arbeidet med å utvikle god undervisning verdsettes.

Komiteens medlem fra Venstre mener at meldingen svarer svært godt på behovet for krav om pedagogisk basiskompetanse og undervisningserfaring for ansettelse i faglige stillinger. Dette medlem mener at det bør stilles krav om relevant fagkompetanse tilsvarende minimum masternivå for alle som underviser på universiteter og høyskoler, også i gruppeundervisning som er del av et obligatorisk opplegg.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede et krav om relevant fagkompetanse for alle som underviser på universiteter og høyskoler.»

Utdanningskvalitet krever fagfelleskap og ledelse (kapittel 5)

Komiteen mener god ledelse er avgjørende for om man skal kunne lykkes med systematisk å bygge opp en kultur for god utdanningskvalitet. Dette gjelder i hele utdanningsløpet, inkludert universitetene og høyskolene. Skal man unngå at bare ildsjeler og enkeltpersoner som brenner for utdanning og under-

visning bidrar til utdanningskvalitet, trengs det å jobbes med organisasjonskultur og fagfelleskapet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til regjeringens forslag om å innføre en nasjonal konkurransearena for utdanningskvalitet og regjeringens uttalte mål om at finansieringen av universiteter og høyskoler i større grad skal baseres på konkurranse.

Flertallet viser til at det allerede er gjort endringer i finansieringssystemet i inneværende stortingsperiode som har gjort en større del av sektorens tilskudd konkurranseutsatt, og mener at ytterligere konkurranse og innføring av en ny, konkurransebasert indikator i finansieringssystemet ikke er riktig tiltak for å heve undervisningskvaliteten ved universiteter og høyskoler. Økt konkurranse om statens tilskudd er ikke nødvendig for å heve kvaliteten, og et forsterket konkurranseelement i finansieringen kan føre til at de institusjonene som allerede er gode, styrkes ytterligere, mens de som har størst behov for et kvalitetsløft kommer dårligere ut enn i dag. Dette kan stride mot intensjonen om å opprettholde gode utdanningstilbud av høy kvalitet over hele landet.

På denne bakgrunn vil flertallet ikke støtte forslaget.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til forslaget om å utvikle en nasjonal konkurransearena for utdanningskvalitet, som bunner i et ønske om å stimulere til kunnskap, kompetanse og innovativt arbeid i utdanningene. Disse medlemmer viser til at regjeringen ønsker å stimulere fagmiljøenes vilje til å prioritere utdanningskvalitet ved å etablere en bredere virkemiddelportefølje og koordinere og videreutvikle de eksisterende ordningene. Å etablere en slik nasjonal konkurransearena gjør det mulig å se dagens ordninger og nye virkemidler i en strategisk og faglig sammenheng. Disse medlemmer viser til at med dette forslaget vil regjeringen også bidra til å spre god utdanningspraksis gjennom erfaringsutveksling, dokumentasjon og deling av resultater. Disse medlemmer mener en slik arena vil være viktig både for store profesjonsutdanninger og for mindre utdanninger.

Videre finner disse medlemmer grunn til å minne om at det på det nåværende tidspunkt bare er omtrent 0,6 pst. av midlene som går til utdanning som lyses ut i konkurransearenaer. Til sammenligning lyses om lag 20 pst. av forskningsmidlene ut gjennom nasjonale arenaer. Selv ved en eventuell opptrapping av konkurransebasert støtte til utdan-

ning vil dette fortsette å utgjøre en minimal del av det samlede budsjettet til høyere utdanning.

Disse medlemmer viser til at det over flere år er etablert programmer og virkemidler som har til hensikt å styrke utdanningskvalitet, som ordningen med Senter for fremragende utdanning og programmet UTFORSK i samarbeid mellom Senter for internasjonalisering av utdanning og Norges forskningsråd, for å nevne noen eksempler. Disse medlemmer viser til at flere av innspillene Kunnskapsdepartementet har fått til denne stortingsmeldingen, fremhever betydningen av disse nasjonale ordningene. Disse medlemmer mener dette viser behovet for en nasjonal konkurransearena.

Disse medlemmer viser til at hensikten med forslaget i meldingen om å etablere en nasjonal konkurransearena for utdanningskvalitet, er å stimulere til kunnskap, kompetanse og innovativt arbeid i utdanningene. Disse medlemmer viser til at SIU, NOKUT, Norgesuniversitetet og Norges forskningsråd i dag utlyser midler til utdanningsprosjekter. For å stimulere til en sterkere satsing på utdanning foreslår regjeringen å utvide denne arenaen og se de virkemidlene som allerede er etablert i sammenheng med nye. Prosjektene som vil finansieres gjennom den nye konkurransearenaen, skal være av god kvalitet, og de må møte viktige utdanningsutfordringer. Disse medlemmer viser til at oppbyggingen av arenaen skal skje gradvis, og at denne arenaen vil stå for en meget beskjeden del av den samlede finansieringen av utdanning.

Disse medlemmer vil understreke at det ikke er noen motsetning mellom regjeringens forslag om en nasjonal konkurransearena for utdanningskvalitet og stabile og gode rammevilkår for forskere.

Komiteens medlem fra Venstre støtter forslaget om å utvikle en nasjonal konkurransearena for utdanningskvalitet og imøteser videre utforming av denne. Dette medlem understreker at finansieringen av denne ordningen bør skje ved hjelp av friske midler og ikke som omfordeling av basisfinansieringen, slik også Universitets- og høyskolerådet og Unio har bemerket i sine høringsinnspill.

Komiteen peker på at ordningen Senter for fremragende utdanning (SFU) ble etablert i 2010 under den rød-grønne regjeringen. Sentrene har oppnådd gode resultater og har bidratt til økt oppmerksomhet og mer ressurser til utvikling av utdanningen. Komiteen støtter regjeringens ønske om å spre god utdanningspraksis gjennom erfaringsutveksling, dokumentasjon og deling av resultater.

Komiteens medlem fra Venstre ønsker å utvide satsingen på fremragende undervisningsmil-

jøer ved å legge til rette for at flere etter bestemte kriterier kan få status som Sentre for fremragende utdanning (SFU), og viser til meldingens beskrivelse av gode erfaringer fra denne ordningen både når det gjelder systematisk forankring av arbeidet med kvalitetsforbedring, styrking av kommunikasjonen om utdanning mellom nivåer på institusjonene og overføringspotensialet av praksis som kan få både nasjonal og internasjonal betydning. Dette medlem ber om at en utvidelse av SFU-ordningen vurderes i arbeidet med en nasjonal konkurransearena.

Styring for utdanningskvalitet (kapittel 6)

Komiteen vil peke på at universitetene og høyskolene har fått økt selvstendighet de siste årene. Dette medfører et økt ansvar for den betydelige og omfattende oppgaven det er å ha hovedansvaret for å utdanne den voksne befolkningen. Samtidig ligger det politiske ansvaret for å styre sektoren på regjering og storting. NOKUT har en viktig funksjon i å sikre kvalitet, og noen studier er styrt av rammeplaner.

Komiteen mener det er viktig å forske på og få dokumentert undervisningskvaliteten og den faglige utviklingen i hele sektoren.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til forslaget om å opprette en kvalitetsportal. Disse medlemmer mener det er positivt med mer kunnskap om utdanningskvalitet samlet på ett sted, men vil advare mot to farer ved en slik samlet portal. Det ene er økt byråkratisering for institusjonene, særlig siden dette er informasjon som universiteter og høyskoler selv skal gjøre tilgjengelig om studieprogrammene, i tillegg til det man allerede rapporterer til DBH, NOKUT, KD og andre sammenhenger. Disse medlemmer vil videre poengtere at hensikten med denne sammenstillingen av informasjon *ikke* skal være rangering eller bidra til «naming and shaming», men tvert om å samle kunnskap om faktorer som påvirker utdanningskvaliteten for å bidra til «kvalitetsutvikling og tillit til utdanningssystemet», som regjeringen selv skriver i meldingen. Da er det sentralt at dette gjøres på en mest mulig ubyråkratisk og enkel måte, og at det blir brukt i tråd med Stortingets intensjoner.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen gjennomføre ny levekårsundersøkelse for studenter for å sikre et godt da-

tagrunnlag om bl.a. studenters levekår, økonomi og bosituasjon.

Forslag fra Arbeiderpartiet:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan man trinnvis kan innføre en mentorordning i høyere utdanning.

Forslag fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen legge fram forslag om å gi alle studenter i høyere utdanning rett til en faglig veileder som følger dem gjennom studieløpet.

Forslag fra Venstre:

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen igangsette et arbeid med å etablere en egen strategi for hvordan Norge kan tiltrekke seg dyktige utenlandske gradsstudenter på masternivå.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen utrede et krav om relevant fagkompetanse for alle som underviser på universiteter og høyskoler.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding romertall I og VII fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Romertall III, IV, V og VI fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti.

Romertall II fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag til lovendring som pålegger alle høyere utdanningsinstitusjoner å etablere et studentombud, enten alene eller i samarbeid med andre institusjoner.

II

Stortinget ber regjeringen sørge for at studenter som søker studiestøtte for utdanning i utlandet, blir informert om hvorvidt den aktuelle utdanningen kvalifiserer til autorisasjon eller andre godkjenninger som er nødvendige for å utøve yrket i Norge.

III

Stortinget ber regjeringen foreta en full gjennomgang av hvordan utenlandske utdanninger og autorisasjon godkjennes.

IV

Stortinget ber regjeringen lage en strategi for digitalisering ved alle universiteter og høyskoler.

V

Stortinget ber regjeringen gjøre digital evaluering og vurdering til hovedregelen i høyere utdanning.

VI

Stortinget ber regjeringen utrede og foreslå konkrete tiltak som sikrer nødvendig kompetanse om IKT-sikkerhet hos alle kandidater med IKT-utdanning.

VII

Stortinget ber regjeringen i dialog med institusjonene og organisasjonene i sektoren å utvikle felles nasjonale rammer for et meritteringssystem som kan bidra til å utvikle og verdsette god undervisning.

VIII

Meld. St. 16 (2016–2017) – Kultur for kvalitet i høyere utdanning – vedlegges protokollen.

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, den 30. mai 2017

Trond Giske

leder

Marianne Aasen

ordfører

